

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

Bakalaura darbs

Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē

11 . semestra studente

Ingūna Ignatjeva

Jur ii10039

Zinātniskais vadītājs

Prof., Dr.iur. Ārija Meikališa

RĪGĀ 2010

Saturs

Ievads	3
1. Kriminālprocesa izbeigšanas būtība un vispārīgs raksturojums	5
2. Kriminālprocesa izbeigšanas pamats	12
3. Kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība	45
4. Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanā-reglamentācija ārvalstīs	52
4.1. Kriminālprocesa izbeigšanas pamats	52
4.2. Kriminālprocesa izbeigšanas kārtība	55
Kopsavilkums	55
Annotation	55
Аннотация	55
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts.....	60
Pielikumi	63

Ievads

Kriminālprocesa likuma 1. pants nosaka, ka „kriminālprocesa likuma mērķis ir noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.”¹ Kā redzams no dotā mērķa, tad tas norāda uz krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu. Jāņem vērā, ka šis taisnīgais noregulējums ne vienmēr ietver personas sodīšanu, tas var izpausties arī citos veidos-personas atbrīvošanā no atbildības, kriminālprocesa izbeigšanā nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības utt.

Bakalaura darbā, pamatojoties uz spēkā esošo Kriminālprocesa likumu un praksi, tiks izpētīti jautājumi, kas attiecas uz kriminālprocesa izbeigšanu izmeklēšanā.

Kriminālprocesa izbeigšanas institūts savas pastāvēšanas laikā ir pilnveidojies un attīstījies. Būtiskas pārmaiņas tika ieviestas tad, kad Kriminālprocesa kodeksa vietā stājās spēkā jaunais Kriminālprocesa likums. Kriminālprocesa likums atbilst starptautiskiem standartiem cilvēktiesību aizsardzības sfērā, tas atspoguļo tagadējās tendences cīņā ar noziedzību, paredz vienkāršāku, ātrāku un ekonomiski lētāku kriminālprocesa piemērošanas procedūru.

Autore savā darbā centīsies izprast un izanalizēt jautājumus par kriminālprocesa izbeigšanu izmeklēšanā.

Līdz ar to, lai izprastu kriminālprocesa izbeigšanu izmeklēšanā, autore par sava **bakalaura darba tēmu** izvēlējās “**Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē.**” Šī darba tēma tika izraudzīta, lai plašāk izprastu kriminālprocesa izbeigšanas pamatus un būtību.

Bakalaura darba temata aktualitātes raksturošanai jāatzīmē, ka kriminālprocesa likuma pilnveidošana aktīvi noris arī šobrīd un, domājams, patstāvīgi turpināsies, gan labojot pieļautās neprecizitātes un aizpildot nepilnības, gan iekļaujot tajā jaunas idejas, kas radīsies un attīstīsies nākotnē. Arī attiecībā uz kriminālprocesa izbeigšanu pastāv vairākas problēmas un nepilnības, kuru izpētei bakalaura darbā autore pievērsīsies.

Darba pētāmais objekts- ir Kriminālprocesa izbeigšana.

Darba mērķis ir izpētīt kriminālprocesa izbeigšanas attīstības gaitu izmeklēšanas iestādē, salīdzināt ar citu valstu kriminālprocesi, kā arī atklāt kriminālprocesa izbeigšanas nozīmi un uz izzinātās, apstrādātās un klasificētās informācijas pamata meklēt problemātiskas situācijas, nolūkā izteikt secinājumus un priekšlikumus kriminālprocesa normu tālākā attīstīšanā un pilnveidošanā.

Lai doto mērķi sasniegtu, tēmas ietvaros jāizpilda sekojoši **bakalaura darba uzdevumi**:

¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

1. aplūkot kriminālprocesa izbeigšanas jēdziena skaidrojumus un sniegt tā vispārīgo raksturojumu;
2. aprakstīt un izanalizēt kriminālprocesa izbeigšanas pamatu;
3. apskatīt kriminālprocesa izbeigšanas procesuālo kārtību;
4. salīdzināt kriminālprocesa izbeigšanu pirmstiesas procesā- izmeklēšanā ārvalstīs;
5. izvirzīt priekšlikumus, lai tiktu novērstas nepilnības un problēmsituācijas, kas saistītas ar kriminālprocesa izbeigšanu pirmstiesas posmā- izmeklēšanā.

Vadoties no darba objekta ievirzes, ir veidota sekojoša bakalaura darba struktūra: pirmajā nodaļā izmantojot aprakstošās, analīzes metodes, tiks analizēts kriminālprocesa izbeigšanas jēdziens un sniegts tās vispārīgais raksturojums, otrajā nodaļā pielietojot aprakstošās, analīzes, dokumentālās un statistiskās pētīšanas metodes tiks apskatīts kriminālprocesa izbeigšanas pamats, kā arī analizēti kriminālprocesa izbeigšanas piemēri no prakses un atspoguļoti Valsts policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes apkopotie statistikas dati attiecībā uz kriminālprocesa izbeigšanu. Trešajā nodaļā, izmantojot aprakstošo, analīzes un dokumentālo izziņas metodi tiks apskatīta kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība, ceturtajā nodaļā savukārt pielietojot salīdzinošo, analīzes un izziņas metodi, tiks apskatīta kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanā- tās reglamentācija ārvalstīs.

Kriminālprocesa izbeigšana pirmstiesas posmā- izmeklēšanā tiks izklāstīta pielietojot dažādas **zinātniski – pētnieciskās metodes**. Bakalaura darba izmantojamo zinātniski - pētniecisko metožu klāstā ir pētīšanas metode, salīdzināšanas metode, statistisko datu analīzes metode, analogiskā metode, tostarp, tiesību normu, zinātnisko pētījumu, un citu informācijas avotu analīze, statistiskās metodes, secinājumu un skaidrojumu sintēze u.c.

Pētījuma mērķa sasniegšanai tiek izmantoti vairāki uzziņas avoti, starp kuriem liela uzmanība tiks pievērsta periodiskajiem izdevumiem, kas saistīti ar kriminālprocesa izbeigšanu. Pievēršoties Kriminālprocesa izbeigšanas aspektiem, bakalaura darbā tiks analizēti vairāki normatīvie tiesību akti, tostarp: Krimināllikums, Kriminālprocesa likums. Lai izpētītu izvēlēto objektu, autore vērsīsies pie noteiktas literatūras, pie jau iepriekš minētajām metodēm, citu informācijas resursu palīdzības, kā arī analizēs Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes statistikas datus. Bakalaura darba ietvaros tika veikta aptauja, ar mērķi noskaidrot tiesību aizsardzības darbinieku viedokli aktuālos jautājumos par kriminālprocesa izbeigšanu. **(skat. pielikumu nr.1)**

Šis pētījums sniegs atbildes, turklāt bakalaura darbā autore centīsies piedāvāt risinājumus kā novērst problēmas, kas saistītas ar kriminālprocesa izbeigšanu izmeklēšanas iestādē.

1. Kriminālprocesa izbeigšanas būtība un vispārīgs raksturojums

Pamatota kriminālprocesa izbeigšana ir likumīgs izmeklēšanas rezultāts. Kriminālprocesa izbeigšana ir viens no svarīgākajiem kriminālprocesa institūtiem, kuram ir liela nozīme kriminālprocesa tiesībās.

Lai izprastu kriminālprocesa izbeigšanas būtību un sniegtu tā vispārīgo raksturojumu, nepieciešams izskaidrot sekojošus vārdus-kriminālprocess un izbeigšana.

Juridisko zinātņu doktore Ā. Meikališa skaidro, ka „kriminālprocess ir noteikts laika periods, kurā amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu, pieņem svarīgus nolēmumus, gatavo krimināllietas materiālus izskatīšanai tiesā.”²

Krievu tiesību zinātnieks Rustamovs H. ietver ”kriminālprocesa jēdzienā trīs pamatelementus:

- stingri likumā noteikta valsts iestāžu, to amatpersonu un procesa dalībnieku darbība, respektīvi- noteiktā kārtībā izveidota darbību sistēma;
- tiesiskās attiecības, kas izveidojas procesuālajā darbībā;
- obligāta un precīza darbība un uz tās pamata izveidojušos attiecību reglamentācija.”³

Savukārt ar izbeigšanu autore saprot kāda noteikta etapa pabeigšanu un pārtraukšanu. Kā skaidro latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca, tad „Izbeigt, tas nozīmē pielikt punktu kādai darbības veikšanai un pārstāt to veikt.”⁴

Taču, lai pilnībā izprastu šī jēdziena skaidrojumu, nepietiek tikai ar izskaidrotajiem vārdiem. Līdz ar to tiks aplūkoti vairāki šī jēdziena skaidrojumi. Jāatzīmē, ka Kriminālprocesa likumā nav ietverta definīcija, kas konkrēti noteiktu kriminālprocesa izbeigšanas jēdzienu. Tāpēc autore sniegs vairākus šī jēdziena skaidrojumus, par pamatu ņemot juridisko zinātņu profesoru viedokļus.

Pēc juridisko zinātņu profesores Ā. Meikališas domām „kriminālprocesa izbeigšana ir nolēmums par atteikšanos turpināt tiesvedību lietā, sakarā ar objektīvi pastāvošiem, likumā paredzētiem materiāltiesiskiem vai procesuālajiem apstākļiem, kas liedz to turpināt. Šādu nolēmumu pieņem procesa virzītājs, kuram likums devis attiecīgas pilnvaras.”⁵

Tā, piemēram, Mihailovs V. skaidro, ka „kriminālprocesa izbeigšana ir viena no pirmstiesas izmeklēšanas izbeigšanas formām, kā arī svarīgākais kriminālprocesa tiesību institūts.”⁶

² Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. Kriminālprocess. :raksti. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2010. 617 lpp

³ Рустамов, Х.У. Уголовный процесс. Формы: Учебное пособие. Москва: Закон и право; Юнити, 1998. 117 с.

⁴ Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Rīga: Avots 2006. 231 lpp.

⁵ Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojoša vārdnīca. Rīga: RAKA, 2000. 109 lpp.

⁶ Михайлов, В.А. Процессуальный порядок прекращения уголовных дел в стадии предварительного расследования. Волгоград: 1999. 17 с.

Dubinskis A. uzskata, ka „kriminālprocesa izbeigšana ir pēdējā izmeklēšanas stadija, kurā valsts pilnvarotā iestāde vai amatpersona, izpētot un novērtējot savāktos pierādījumus un paveikto darbu, lēmumā par krimināllietas izbeigšanu, formulē turpmākās izmeklēšanas neiespējamības likumību, sakarā ar to, ka ir apstākļi, kas nepieļauj tiesvedību krimināllietā, kā arī atrisina citus jautājumus, kas rodas sakarā ar šāda lēmuma pieņemšanu.”⁷

Miņkovskis G. skaidro, ka „kriminālprocesa izbeigšana ir vesels etaps, kura saturu veido, dažādu svarīgu jautājumu atrisināšana, un šis etaps ietver sevī:

1. pierādījumu analīzi un novērtēšanu;
2. krimināllietas materiālu sistematizāciju un atbilstošu noformēšanu;
3. lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu;
4. visu jautājumu atrisināšana, kas saistīti ar lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, t.i., mantas aresta atcelšana, un ar brīvības atņemšanu saistīto piespiedu līdzekļu atcelšana;
5. paziņošanu par kriminālprocesa izbeigšanu ieinteresētām personām.”⁸

Pati darba autore uzskata, ka kriminālprocesa izbeigšanu varētu raksturot kā procesu, kura rezultātā tiek atrisināts jautājums par apsūdzētā kriminālatbildību, jo pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, tiek izlemts jautājums par to vai kriminālprocess tiks turpināts, vai tomēr izbeigts. Apkopojot visas iepriekš minētās definīcijas, kuras izskaidro kriminālprocesa izbeigšanu, autore secināja, ka kriminālprocesa izbeigšanu var aplūkot no vairākiem aspektiem: pirmkārt, kā kriminālprocesuālās darbības etapu, otrkārt, kā noteiktu stadijas nobeigumu-izbeigšanu, piemēram, pirmstiesas kriminālprocesa izbeigšana, un treškārt, kriminālprocesa izbeigšanas rezultātā tiek izbeigtas kriminālprocesuālās attiecības un pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu.

Lai personu sauktu pie kriminālatbildības, ir jābūt stingri noteiktam juridiskam pamatam. Saskaņā ar Krimināllikuma 1. panta pirmo daļu „personu pie kriminālatbildības var saukt un sodīt tikai tad, kad viņa atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tātad, persona ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi Krimināllikumā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma pazīmes.”⁹

Kā nosaka Krimināllikums, tad personas „kriminālatbildība iestājas, ja pastāv visi šie Krimināllikumā reglamentētie gadījumi:

1. ir konstatēts kaitīgs nodarījums (darbība vai bezdarbība);
2. nodarījums ir Krimināllikumā paredzēts kā konkrēta noziedzīga nodarījuma sastāvs;

⁷ Дубинский, А. Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования: учебное пособие. Москва: 1995. 25 с.

⁸ Миньковский, Г.М. Уголовный процесс РФ. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1998. 224 с.

⁹ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, nr. 193.

3. darbībai vai bezdarbībai ir tāda kaitīguma pakāpe, kas raksturīga noziedzīgam nodarījumam salīdzinājumā ar citiem tiesībpārkāpumiem;

4. persona ir vainīga nodarījumā.”¹⁰

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 384. pantu „pirmstiesas kriminālprocesā, veicot izmeklēšanu un kriminālvajāšanu, jānoskaidro:

- 1) vai ir noticis noziedzīgs nodarījums;
- 2) persona, kura saucama pie kriminālatbildības;
- 3) vai ir pamats kriminālprocesa izbeigšanai, pabeigšanai vai virzīšanai uz tiesu.”¹¹

Izlemjot šos jautājumus procesa virzītājs pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- atteikt uzsākt kriminālprocesu;
- uzsākt kriminālprocesu;
- rakstveidā ierosinot kriminālvajāšanas uzsākšanu un nododot krimināllietas materiālus prokuroram;
- nododot krimināllietas materiālus prokuroram kriminālvajāšanas uzsākšanai pēc viņa iniciatīvas;
- par kriminālprocesa izbeigšanu.

Kriminālprocesa izbeigšana ir līdzīga ar atteikumu uzsākt kriminālprocesu. Tas ir redzams arī Kriminālprocesa likuma 377. pantā, kurā noteikti vieni un tie paši apsvērumi, pastāvot kuriem, nedrīkst uzsākt kriminālprocesu vai arī jau uzsāktais process ir jāizbeidz. Plašāk šos 377. pantā minētos apstākļus autore analizēs nākamajās darba nodaļās.

Sniedzot kriminālprocesa izbeigšanas vispārīgo raksturojumu, autore vēlas minēt Dubinska A. viedokli. Viņš skaidro, ka „kriminālprocesa izbeigšana ir viens no noslēdzošajiem izmeklēšanas etapiem, kas sevī ietver vairāku procesuālo darbību kompleksu. Šīs darbības ir savākto pierādījumu analīze, krimināllietas materiālu sistematizācija, kriminālprocesa dalībnieku iepazīstināšana ar paveikto, secinājumu formulēšana saistībā ar lietas būtību, secinājumi un to realizācija.”¹²

Kriminālprocesa izbeigšanai ir liela nozīme personas likumisko interešu nodrošināšanā. Pirmkārt, tas izpaužas tajā, ka procesa virzītājs pārbauda visu pastāvošo apstākļu objektivitāti. Otrkārt, cietušajam, personai, kurai bija tiesības uz aizstāvību ir tiesības iepazīties ar lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu. Treškārt, prokurors saņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu noskaidro procesa virzītāja objektivitāti.

¹⁰ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2000. 60 lpp.

¹¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

¹² Дубинский, А. Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования. Киев: КВИШ МВД СССР, 1995. 125 с.

Rakstot bakalaura darbu, autore daudzās grāmatās sastapās ar tādu viedokli, ka kriminālprocesa izbeigšana būtībā novērš kaitējumu, kas nodarīts ar nepamatotu kriminālprocesa uzsākšanu, un var būt kā sekas tam, ka izmeklētājam pateicoties savai pieredzei ir izdevies noskaidrot sarežģītas lietas apstākļus, kas liecina par to, ka kriminālprocess ir jāizbeidz. Līdz ar to autore savas aptaujas ietvaros vēlējās uzzināt, vai šāds viedoklis pastāv arī starp tiesību aizsardzības darbiniekiem. Savā aptaujā autore vēlējās uzzināt, vai tiesību aizsardzības darbinieki uzskata, ka kriminālprocesa izbeigšana ir iespēja, kā novērst kļūdas, kas tika pieļautas kriminālprocesa uzsākšanas brīdī. **(skat. Pielikumu Nr.2. zīm.5.)**

Kā liecina apkopotie aptaujas rezultāti, tad 88 % jeb 103 respondenti tā neuzskata, savukārt 12 % jeb 14 respondenti uzskata, ka ar kriminālprocesa izbeigšanu tiek novērsta kļūdas, kas tiek pieļautas kriminālprocesa uzsākšanas brīdī.

Lai sniegtu plašāku kriminālprocesa izbeigšanas vispārīgu raksturojumu, autore par pamatu ņems pašas izveidotu šī institūta struktūru. Kā uzskata autore, tad kriminālprocesa izbeigšanas struktūru varētu veidot sekojoši elementi:

1. kriminālprocesa izbeigšanas pamats-kas būtībā ir juridiski nozīmīgi apstākļu kopums, kas paredz kriminālprocesa izbeigšanu;
2. kriminālprocesa izbeigšanas kārtībā, ko autore saprot kā ar likumu noteiktu procesu, jeb juridiski darbību kopumu, kuru veic procesa virzītājs, lai izbeigtu kriminālprocesu;
3. patstāvīgas darbības, ar kuru darbību tiek atjaunots tiesvedības dalībnieku statuss un stāvoklis izbeidzot kriminālprocesu pēc rehabilitējošiem un citiem apstākļiem.

Sniedzot kriminālprocesa izbeigšanas vispārīgo raksturojumu, autore vēlas atzīmēt, ka kriminālprocesa izbeigšanas institūtam ir liela nozīme. Tā uzskata arī viens no juridisko zinātņu doktoriem Mihailovs V., rakstot, ka „kriminālprocesa izbeigšanas institūts ir viens no kriminālprocesa pamatakmeņiem.”¹³ Autore pilnībā piekrīt Mihailova V. viedoklim, uzskatot, ka kriminālprocesa izbeigšanas institūtu varētu uzskatīt par kriminālprocesa pamatakmeni, ņemot vērā dažus aspektus.

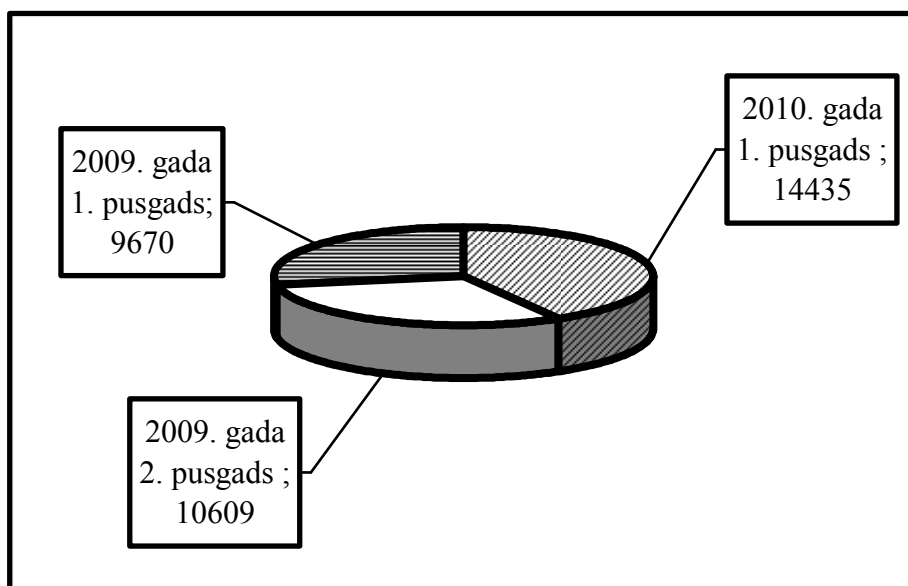
Pirmkārt, kriminālprocesa izbeigšanas etapā realizējas vairāki Kriminālprocesa likumā noteiktie principi un Satversmē noteiktās tiesības. Tā piemēram, Satversmes 94. pantā ir noteikts, ka „ikvienam ir tiesības uz brīvību un nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.”¹⁴

Otrkārt, autore uzskata, ka kriminālprocesa izbeigšanas institūtam ir liela nozīme ne tikai kriminālprocesa tiesībās, bet arī krimināltiesībās. Aizsargājot cilvēka tiesības un brīvību, kā arī īpašumu. Bez tam, sabiedrisko kārtību un drošību utt.

¹³ Михайлов, В.А. Процессуальный порядок прекращения уголовных дел в стадии предварительного расследования. Волгоград: 1999. 117 с.

¹⁴ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 29. aprīlis, nr.66.

Treškārt, kriminālprocesa izbeigšanas institūts ir nozīmīgs un pieprasīts praktiskajā, tiesībsargājošo institūciju, darbībā. To var pamatot ar Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes statistikas datiem. (skatīt att. Nr.1.1.)

1.1. att. izbeigto kriminālprocesu skaits Valsts policijas Rīgas reģionālā pārvaldē no 2009. gada 1. pusgada-2010. gada 1. pusgadam.¹⁵

Valsts policijas Rīgas reģionālās pārvaldes statistikas dati liecina, ka 2009. gada 1. pusgadā no uzsāktajiem 13212 kriminālprocesi tika izbeigti 14435, kas ir par (+4765) kriminālprocesi vairāk, nekā 2009. gada 2. pusgadā, kad no 12131 kriminālprocesi tika izbeigti tikai 9670 kriminālprocesi.

2010. gada 1. pusgadā no 11032 uzsāktajiem kriminālprocesi tika izbeigti 10609, kas ir salīdzinoši vairāk nekā (+939) 2009. gada 2. pusgadā, taču mazāk (-3826) nekā 2009. gada 1. pusgadā. Izanalizējot kopējos statistikas datus par trīs pusgadiem, redzams, ka visvairāk kriminālprocesi tika izbeigti 2009. gada 1. pusgadā.

Šīs nodaļas beigās autore vēlas vērst uzmanību uz tām problēmām, kas tika saskatītas šīs nodaļas ietvaros.

Kriminālprocesa likumā, tiesību normas, kas saistītas ar kriminālprocesa izbeigšanu neatrodas vienkopus. Kriminālprocesi nepieļaujošie apstākļi noteikti Kriminālprocesa likumā 377. pantā. Savukārt kriminālprocesi izbeigšana ar uzraugošā prokurora atļauju noteikta 392. panta 2.daļā, kriminālprocesi izbeigšana, atbrīvojot personu no kriminālatbildības ir paredzēta 379. pantā, lēmuma pieņemšana par kriminālprocesi izbeigšanu noteikta KPL 392¹. pantā. Līdz

¹⁵ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes iecirkņu darba rezultāti –[atsauce 20.08.2010.]. Pieejams: <http://intra.rgpp.gov.lv/images/stories/dmdocuments/statistika/Slodze0710.xls>

ar to, tas rada grūtības vieglāk orientēties šajā likumā. Autore uzskata, ka ar šāda veida problēmu saskaras arī tiesībsargājošās institūcijas, risinot tos jautājumus, kas saistīti ar kriminālprocesa izbeigšanu. Lai atrisinātu šo problēmu, nepieciešams izdalīt Kriminālprocesa likumā atsevišķu nodaļu par kriminālprocesa izbeigšanu.

„Bakalaura darba sākumā tika minēts, ka autore veica aptauju, lai noskaidrotu tiesību aizsardzības darbinieku viedokli aktuālos jautājumos par kriminālprocesa izbeigšanu.”¹⁶

Aptaujas rezultātā tika aptaujāti 117 respondenti, no tiem 95 vīrieši un 22 sievietes, vecumā no 25 gadi līdz 45 gadi un vecāki, visvairāk aptaujāto bija vecuma grupā no 25 līdz 35. **(skat. Pielikumu Nr.2. Zīm.1.)** Lielākā daļa no respondentiem ir ieguvuši pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību no 117 aptaujātajiem 60. **(skat. Pielikumu Nr.2. Zīm.2.)**

Autore vēlējas arī uzzināt tiesību aizsardzības darbinieku viedokli par to, vai Kriminālprocesa likumā ir nepieciešama atsevišķa nodaļa-Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē, jo aptaujas rezultātā pastāv iespēja apstiprināt vai arī neapstiprināt pastāvošo problēmu, kuru autore saskatīja rakstot savu bakalaura darbu. Apkopojot visus aptaujas rezultātus, **(skat. Pielikumu Nr.2. Zīm.3.)** kopumā no 117 aptaujātajiem respondentiem 68 % jeb 80 respondenti atbildēja, ka Kriminālprocesa likumā ir nepieciešama atsevišķa nodaļa Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē, jo tādā veidā tiktu atvieglots procesa virzītāja darbs.

32 % jeb 37 no aptaujātajiem respondentiem atbildēja, ka Kriminālprocesa likumā nav nepieciešama šāda veida atsevišķa nodaļa, jo ir pieņemams pašreizējs variants.

No dotās aptaujas rezultātiem autore secināja, ka sākotnēji izvirzītā problēma apstiprinās arī praksē, un tiesību aizsardzības darbiniekiem tomēr ir nepieciešams, lai Kriminālprocesa likumā tiktu izveidota atsevišķa nodaļa “Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē.”

Otrkārt, problēma ir tajā, ka Kriminālprocesa likumā nav tiesību normu, kas sniegtu kriminālprocesa izbeigšanas skaidrojumu. „Paralēli tam, tiesību zinātnieku skaidrojumi, par to, kas ir kriminālprocesa izbeigšanas ir dažādi.”¹⁷ Tādā veidā kriminālprocesa izbeigšanas skaidrojums, gan praksē, gan teorijā tiek noteikts analogijas ceļā, ņemot par pamatu kriminālprocesa tiesvedības principus, tiesisko priekšrakstu tulkojumus, kas saistīti ar doto skaidrojumu. Autore uzskata, ka būtu nepieciešams iekļaut kriminālprocesa izbeigšanas skaidrojumu pašā Kriminālprocesa likumā, jo nav vienota viedokļa tam, ko jāsaprot ar kriminālprocesa izbeigšanu. Sava bakalaura darba ietvaros autore veica aptauju **(skat. pielikumu Nr.1)** Aptaujā tiesību aizsardzības darbiniekiem tika uzdots jautājums, vai kriminālprocesa izbeigšanas jēdziena saturs noteikšana kriminālprocesa tiesību normās ir nepieciešama.

¹⁶ Skatīt.4 lpp.

¹⁷ Skatīt 5-6 lpp.

Apkopojot visus aptaujas rezultātus, (**skatīt. Pielikumu Nr.2. Zīm.4.**) kopumā no 117 aptaujātajiem respondentiem 57 % jeb 67 respondenti atbildēja, ka Kriminālprocesa likumā ir nepieciešams ietvert kriminālprocesa izbeigšanas jēdziena satura noteikšanu kriminālprocesuālo tiesību normās. Tas ir nepieciešams, jo ļaus procesa virzītājam pareizi piemērot kriminālprocesuālās normas. Savukārt 50 respondenti jeb 43 % no apjautātajiem respondentiem uzskata pilnīgi pretēji, apgalvojot, ka nav nepieciešams, jo šis jēdziens ir definēts citos tiesību aktos. Autore arī uzskata, ka jābūt vienotam skaidrojam par to, kas ir kriminālprocesa izbeigšana, jo daudzu tiesību zinātnieku vidū pastāv atšķirīgs viedoklis par to, vai kriminālprocesa izbeigšanu ir arī tā atrisināšana pēc būtības. Daudzi kriminālprocesa tiesību zinātnieki šo problēmu cenšas risināt. Piemēram, Rahunovs R. atzīmē, ka ‘‘izbeidzot kriminālprocesa procesa virzītājs tāpat kā tiesnesis atrisina krimināllietu pēc būtības.’’¹⁸ Savukārt Guljajevs uzskata, ka ‘‘kriminālprocesa izbeigšana ir vienīgais veids, kā atrisināt kriminālprocesa pēc būtības.’’¹⁹ Taču pastāv arī pilnīgi pretēji viedokļi, iepriekš minētajiem. Piemēram, tiesību zinātnieks Žogins N. uzskata, ka ‘‘kriminālprocesa izbeigšana, nav tā atrisināšana pēc būtības, jo kriminālprocess atrisinās pēc būtības tikai tad, kad tiek oficiāli paziņots par personas vainīgumu vai nevainīgumu, kura darbība tiek izmeklēta, un izmeklētājs tādu atzīšanu nevar izdarīt, jo tas ir tiesas kompetencē.’’²⁰ Līdz ar to, ja pastāvētu vienots kriminālprocesa izbeigšanas jēdziens, iespējams, tas ļautu tik skaidrībā arī ar šāda veida pastāvošo problēmu.

Lai kriminālprocesa izbeigtu, tam ir nepieciešams pamats līdz ar to autore nākamajā nodaļā pievērsīsies šī jautājuma analīzei.

¹⁸ Божьева, В. Уголовный процесс. Под ред. П.3-е изд., испр. и доп. Москва: Спарк, 2002. 104 с.

¹⁹ Гуляев, А.П. Прекращение уголовного дела в условиях деятельности органов дознания. М. 2005-29

²⁰ Божьева, В. Уголовный процесс. Под ред. П.3-е изд., испр. и доп. Москва: Спарк, 2002. 105 с.

2. Kriminālprocesa izbeigšanas pamats

Latvijas Satversmē tiek garantētas cilvēku tiesības uz brīvību, un kā nosaka Satversmes 94. pants, tad „Ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.”²¹ Ļoti svarīgi, lai arī kriminālprocesā tiktu ievērotas cilvēku pamattiesības. Līdz ar to, lai izbeigtu kriminālprocesu ir nepieciešams, lai tam būtu Kriminālprocesa likumā noteikts pamats.

Kriminālprocesa likums nosaka kriminālprocesa izbeigšanas apstākļus, kuriem pastāvot kriminālprocess ir jāizbeidz, taču pirms tie tiek apskatīti, nepieciešams sniegt skaidrojumu, kas tiek saprasts ar pašu pamatu. Kā tiek skaidrots latviešu valodas skaidrojošā vārdnīcā, no juridiskā viedokļa, tad pamats ir “Likumā paredzēts fakts, apstākļi, arī noteikums, dokuments, kas ļauj sākt, beigt un regulē juridiskas darbības.”²² Dotajā gadījumā kriminālprocesa izbeigšanas pamats pēc autores domām ir apstākļi, kas izbeidz kriminālprocesu attiecībā.

Būtiski ir ņemt vērā to, ka lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu var pieņemt tikai tad, ja pastāv kriminālprocesa izbeigšanas pamats. No teiktā izriet, ka kriminālprocesa izbeigšanas lēmums ir cieši saistīts ar kriminālprocesa izbeigšanas pamatu.

Lai izprastu kriminālprocesa pamatu nedaudz plašāk, autore piedāvās tiesību zinātnieces Voļinskaja O., skaidrojumu- „kriminālprocesa izbeigšanas pamats ir noteikta apstākļa, iemesla esamība, kas ir galvenais nosacījums tam, lai tiktu izbeigts kriminālprocess.”²³ Savukārt tiesību zinātnieks Jakupovs R., izskaidro, ka „kriminālprocesa izbeigšanas pamats ir apstākļu kopums, kas noteikts Kriminālprocesa likumā un tas izslēdz apsūdzības iespēju vai arī pierādot apsūdzību, izslēdz iespēju piemērot sodu.”²⁴

Kriminālprocesa likuma 377. pants, 392. panta 2. daļa un 379. pants nosaka tos iemeslus, kuriem pastāvot kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, vai uzsāktais kriminālprocess ir jāizbeidz

Kriminālprocesa izbeigšanas iemeslus bieži klasificē vairākās grupās. Autore aplūkos dažus no piedāvātajiem iedalījumiem.

„Petuhovskis A. kriminālprocesa izbeigšanas iemeslus iedala sekojoši:

1. iemesli, kuru rezultātā tiek rehabilitēta persona, un attiecībā pret kuru tiek pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu;

²¹ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 29. aprīlis, nr.66.

²² Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Rīga: Avots 2006. 231 lpp.

²³ Волинская, О. Прекращение уголовного дела и уголовного преследования: теоретические и организационно-правовые проблемы: Москва: ЮНИТИ: Закон и право, 2007. 22 с.

²⁴ Якупов, Р.Х. Уголовный процесс : учебник для вузов - 3-е изд. Москва : ТЕИС, 2001. 123 с.

2. nereabilitējošie iemesli, kuri saista veselu virkni iemeslu, lai personu atbrīvotu no kriminālatbildības;
3. iemesli, kuri konstatē, ka noziedzīgs nodarījums netika izdarīts (piemēram, nav noziedzīga nodarījuma sastāva, nav noticis noziedzīgs nodarījums.)”²⁵

Piemēram, „Himičeva G. iedala kriminālprocesa iemeslus ņemot vērā to, kādas juridiskās sekas iestāsies personai, attiecībā pret kuru tiek pieņemts lēmums par krimināllietas izbeigšanu. Himičeva G. uzskata, ka tāds iedalījums dod iespēju procesa virzītājam precīzi izteikt savu viedokli par personas nevainīgumu un rehabilitāciju lēmumā par krimināllietas izbeigšanu, vai arī konstatējot, ka noziedzīgo nodarījumu ir izdarījusi noteikta persona, atbrīvot šo personu no kriminālatbildības, sakarā ar likumā paredzētiem apstākļiem. Kriminālprocesa izbeigšanas iemeslus viņa piedāvā iedalīt reabilitējošos un nereabilitējošos.”²⁶

„Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 377. pantu, kriminālprocesa nepieļaujošie apstākļi ir šādi:

1. nav noticis noziedzīgs nodarījums;
2. izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva;
3. iestājies noilgums;
4. pieņemts amnestijas akts, kas novērš soda piemērošanu par attiecīgo noziedzīgu nodarījumu;
5. persona, kura saucama vai saukta pie kriminālatbildības, ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu;
6. stājies spēkā spriedums vai procesa virzītāja lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu tajā pašā apsūdzībā pret personu, kura iepriekš saukta pie kriminālatbildības par to pašu noziedzīgu nodarījumu;
7. tas ir vērsts pret tādu ārvalstnieku vai bezvalstnieku par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, kurš par šo noziedzīgo nodarījumu piespiedu kārtā izraidīts no Latvijas Republikas;
8. nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata;
9. noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata, izņemot kriminālprocesu par KL 130. pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu, ja tas saistīts ar vardarbību ģimenē;
10. konstatēti Krimināllikumā minētie apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību.”²⁷

Kriminālprocesa likuma 377. pantā uzskaitītie apstākļi, ja tie tiek konstatēti brīdī, kad tiek lemts par kriminālprocesa uzsākšanu, vērtējami kā tādi, kuru esamības dēļ kriminālprocesu

²⁵ Петуховский, А. Прекращение уголовного дела по реабилитирующим основаниям. СПб., 1998. 24 с.

²⁶ Химичева, Г.П. Досудебное производство по уголовным делам: концепция совершенствования уголовно – процессуальной деятельности. Москва: “Экзамен”, 2003. 238 с.

²⁷ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

nedrīkst uzsākt, bet, ja atklāti jau pēc kriminālprocesa uzsākšanas, vērtējami kā tādi, kuru dēļ uzsāktais kriminālprocess ir jāizbeidz.

Būtiska problēma, ko nepieciešams novērst Kriminālprocesa likumā ir saistīta ar tiesisko normu izvietojumu, jo kriminālprocesa izbeigšanas apstākļi ir noteikti vairākos Kriminālprocesa pantos. Taču dažu pantu redakcija ir neveiksmīga. Ja aplūko Kriminālprocesa 377. pantu, tad tā nosaukums ir kriminālprocesu nepieļaujošie apstākļi, un tā saturā norādīti apstākļi, kuru dēļ kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsāktais kriminālprocess ir jāizbeidz. Autore uzskata, ka no šo apstākļu uzskaitījuma ir jāizdala tie, kuru dēļ nevar uzsākt kriminālprocesu, jo no visa pantā dotā uzskaitījuma tikai daļa iespējama kriminālprocesa uzsākšanas brīdī.

Pārejot pie Kriminālprocesa likuma 377. pantā norādītiem apstākļiem, kā **pirmais kriminālprocesu nepieļaujošs apstāklis ir -nav noticis noziedzīgs nodarījums**. Lai raksturotu šo nepieļaujošo apstākli, nepieciešams noskaidrot, ko saprot ar pašu terminu-noziedzīgs nodarījums. Kā tiek skaidrots Krimināllikuma 6. panta 1. daļā, tad „ par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts nodarījums (darbība vai bezdarbība), kurš paredzēts Krimināllikumā un par kura izdarīšanu draud kriminālsods.”²⁸ Līdz ar to ar kriminālprocesa izbeigšanu, kad nav noticis noziedzīgs nodarījums, ir jāņem vērā tie gadījumi, kad sākotnējos materiālos, kas bija par pamatu kriminālprocesa uzsākšanai, un izmeklēšanas laikā, nav apstiprinājusies tāda darbība vai bezdarbība, kurā tika saskatītas noziedzīga nodarījuma pazīmes, piemēram, izmeklējot laupīšanu noskaidrojas, ka laupīšanas uzbrukums vispār nav noticis.

Autore minēs piemēru no darba prakses, kad apstāklis, kas neļāva turpināt uzsākto kriminālprocesu, tika konstatēts uzsāktā procesa gaitā.

„Cietušais A.D. 20.12.2009. griezās Valsts policijas Rīga reģiona pārvaldes Centra iecirknī ar iesniegumu par laupīšanas faktu attiecībā pret viņu un A.C. Nopratināts kā cietušais A.D., liecināja, ka kopš 15.10.2009. sāka īrēt dzīvokli no sievietes, vārdā A.P. 19.12.2009. ap plkst. 22.00. atradās savā dzīvesvietā, kad kāds piezvanīja pie durvīm. Uz jautājumu, kas tur ir, atbildēja, ka viņus atsūtīja A.P. Atverot durvis dzīvoklī iekļuva nepazīstams vīrietis un sāka nodarīt miesas bojājumus. Sitienu rezultātā atsitās pret istabas durvīm, kā rezultātā A.C. ar durvju rokturi saņēma sitienu pa žokli. Pēc kā abus vīriešus izmeta no dzīvokļa un konstatēja, ka ir nozagti 285,-ls. (200ls piederēja A.D, bet 85,-ls A.C.).

22.12.2009. cietušais A.D. savās liecībās atkārtoti norādīja, ka vīrieši, kuri veica laupīšanu, apgalvoja, ka nāk no A.P. un atkārtoti norādīja, ka tika nolaupīti 285,-ls no dzīvokļa. A.D. aprakstīja abu vīriešu ārējo izskatu.

²⁸ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, nr. 193.

Cietusī A.C. savās 20.12.2009. sniegtajās liecībās norādīja, ka 19.12.2009. ap plkst. 22.00. atradās savā dzīvesvietā, kad kāds piezvanīja pie durvīm. Uz jautājumu, kas tur ir, atbildēja, ka viņus atsūtīja A.P. Atverot durvis dzīvoklī iekļuva nepazīstams vīrietis un sāka nodarīt miesas bojājumus. Sitienu rezultātā A.D. atsitās pret istabas durvīm, kā rezultātā A.C. ar durvju rokturi saņēma sitienu pa žokli. Pēc tam, kad abi vīrieši bija prom, konstatēja, ka ir nolaupīti 85ls.

28.12.2009. cietusī A.C. savās liecībās norādīja, ka neredzēja, cik personu iekļuva dzīvoklī, tikai dzirdēja, ka dzīvokļa priekšelpā notiek kaut kāda cīņa. A.C. liecināja, ka A.D. konstatēja, ka ir nolaupīti viņai piederošie 85,-ls un A.D. piederošie 200-ls.

Lieciniece A.P. savās liecībās norādīja, ka viņai piederošajā dzīvoklī kopš 15.10.2009. sāka dzīvot A.D. ar savu dzīves biedreni. Tā, kā A.D. līdz 20.12.2009. nebija samaksājis ne komunālos maksājumus, ne īres maksu, tad nolēma dzīvokli viņiem vairs neizīrēt. A.P. norādīja, ka neko par laupīšanu attiecībā pret A.D. un A.C. nezina.

29.12.2009. cietušais A.D. un A.C. savās liecībās norādīja, ka patiesībā nekāda laupīšana attiecībā pret viņiem nav notikusi, nauda dzīvoklī nav bijusi.

A.D. un A.C. tika brīdināti, ka par nepatiesu liecību sniegšanu draud kriminālatbildība. Sniedzot liecību, A.D. un A.C. parakstījās, ka ir izskaidrotas viņu tiesības neliecināt pret sevi un sev tuviem radniekiem, viņi tika brīdināti par kriminālatbildību.

Ņemot vērā augstāk minēto, jo no lietas materiāliem ir redzams, ka noziedzīgs nodarījums nav noticis, tādejādi pamatojoties uz iepriekš minēto kriminālprocesu tika izbeigts, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta pirmās daļas 1. punktu, 392. panta pirmo daļu, 401. panta pirmās daļas 3. punktu, 401. panta trešo daļu.”²⁹

Šajā gadījumā jāsecina, ka apstākļi, kas nepieļāva kriminālprocesu noskaidrojās tikai 29.12.2009, bet iesniegums policijā tika iesniegts jau 20.12.2009. un iesnieguma iesniegšanas brīdī nevarēja zināt, ka laupīšana nav notikusi.

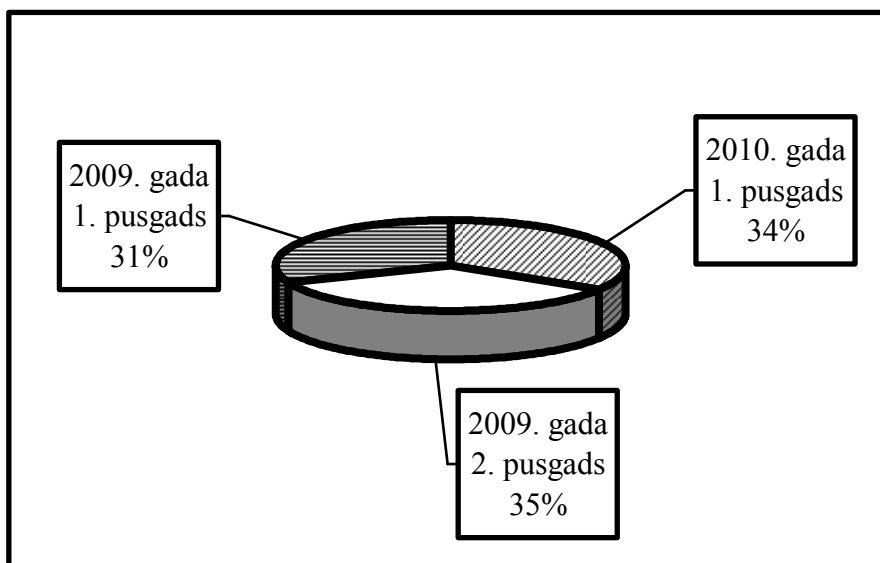
Attiecībā uz statistikas datiem, tad autore veicot to analīzi, secināja, ka daudz kriminālprocesu tiek izbeigts konkrēti pēc KPL 377. panta 1. punkta.

Ja aplūko Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes statistikas datus par izbeigtajiem kriminālprocesiem pēc KPL 377. panta 1. punkta, situācija ir sekojošo.

2009. gada 1. pusgadā no 14435 izbeigtajiem kriminālprocesiem, 31 % jeb 1105 kriminālprocesi tika izbeigti pēc šī panta daļas, bet 2009. gada 2.pusgadā, no 9670 izbeigtajiem kriminālprocesiem, 35 % jeb 1238 kriminālprocesi, tika izbeigti pēc KPL 377. panta 1.daļas. 2010. gada 1. pusgadā no 10609 izbeigtajiem kriminālprocesiem 34 % jeb 1207 kriminālprocesi tika izbeigti pēc KPL 377. panta 1.daļas.

²⁹ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr.11087230509

No dotiem statistikas datiem izriet, ka vismazāk kriminālprocesu tika izbeigts 2009. gada 1. pusgadā, kas ir par (-133) kriminālprocesiem mazāk nekā 2009. gada 2. pusgadā un par (-102) kriminālprocesiem mazāk nekā 2010. gada 1. pusgadā. (skatīt att. Nr.2.1.)

2.1.att. Izbeigto kriminālprocesu skaits pēc KPL 377. panta 1. daļas Valsts policijas Rīgas reģionālā pārvaldē no 2009. gada-2010. gada 1. pusgadam³⁰

Otrs kriminālprocesu nepieļaujošais apstāklis ir tad, ja nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva. Lai konstatētu to, ka nav noziedzīga nodarījuma sastāva ir jāņem vērā tas, ka to veido četri elementi: subjekts, objekts, subjektīvā puse un objektīvā puse. Būtiski ir ņemt vērā to, ka noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju veic noteiktā secībā, sākumā noskaidro objektu un objektīvo pusi, bet nākamo subjektu un subjektīvo pusi.

U. Krastiņš noziedzīgā nodarījuma sastāvu skaidro, ka tas ir „krimināllikumā paredzēto visu objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums, kas nepieciešams un pietiekams, lai atzītu bīstamu nodarījumu par noteikta veida noziedzīgu nodarījumu.”³¹

Lai izprastu noziedzīga nodarījuma būtību, ir nepieciešams izskaidrot katru no tā elementiem. Pirmais ir noziedzīga nodarījuma objekts, U. Krastiņš uzskata, ka ir pamats par noziedzīga nodarījuma objektu uzskatīt „valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu noteiktas intereses, ko apdraud noziedzīgs nodarījums.”³²

Ļoti vienkāršs veids, kā noteikt objektu, ir Krimināllikuma sevišķās daļas nodaļu virsraksti, kas sadala visus noziedzīgos nodarījumus pēc kategorijām. Svarīgi ir nesajaukt noziedzīgā nodarījuma objektu ar noziedzīgā nodarījuma priekšmetu. „Noziedzīga nodarījuma

³⁰ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes iecirkņu darba rezultāti [tiešsaiste]-[atsauce 20.08.2010.]. Pieejams: <http://intra.rgpp.gov.lv/images/stories/dmdocuments/statistika/Slodze0712.xls>

³¹ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000. 10 lpp.

³² Turpat. 31.lpp.

priekšmets ir tādu noziedzīgu nodarījumu nepieciešama pazīme, kuru izdarīšana nav iespējama, tieši neiedarbojoties uz kādu materiālu lietu.”³³ Šādos gadījumos noziedzīga nodarījuma sastāvs veidots tā, ka interešu apdraudējums tiek saistīts ar kaitējuma nodarīšanu noziedzīgā nodarījuma priekšmetam. Ja nav noziedzīga nodarījuma sastāvā paredzēts noziedzīgā nodarījuma priekšmets vai tas nav cietis prettiesiskas darbības vai bezdarbības rezultātā, tad nav izdarīts arī attiecīgs noziedzīgs nodarījums.

„Noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse ir personas uzvedības ārējā izpausme, kas rada vai var radīt negatīvas izmaiņas apkārtējā pasaulē.”³⁴ „Uzvedības ārējā izpausme ir aktīva, nelabvēlīga un prettiesiska, tā pauž personas apzinātu gribu un ir vērsta pret noziedzīgā nodarījuma objektu, nodarot vai radot draudus nodarīt kaitējumu ar KL aizsargātām interesēm.”³⁵ Citos noziedzīga nodarījuma sastāvos objektīvā puse raksturojama kā bezdarbība. Krimināltiesiskā izpratnē „bezdarbība ir apzināta, personas gribai atbilstoša pasīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība, kas izpaužas, personai neveicot viņai uzliktos obligātos pienākumus, ar ko nodarīts vai arī varējis tikt nodarīts kaitējums ar Krimināllikumu aizsargātām citu personas interesēm.”³⁶ Tādos gadījumos, kad „noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvajā pusē ietvertas arī kaitīgās sekas (materiāls sastāvs), obligāti jāpastāv cēloņsakarībai starp prettiesisko darbību vai bezdarbību un krimināltiesiskajā normā paredzētajām sekām, un šī cēloņsakarība ir jākonstatē, lai būtu pamats personas saukšanai pie kriminālatbildības par konkrētu noziedzīgu nodarījumu.”³⁷ „Cēloņsakarība izpaužas tādā veidā, ka viena situācija noteiktos apstākļos likumsakarīgi un nepieciešami rada citu situāciju. Pirmo no tām dēvē par cēloni, bet otro – par sekām.”³⁸ Lai krimināltiesībās prettiesisko rīcību vai bezdarbību varētu atzīt par kaitīgo seku cēloni noteiktai situācijai, šai darbībai vai bezdarbībai jāatbilst vairākām prasībām.

Darbībai vai bezdarbībai laika ziņā jānotiek agrāk par kaitīgajām sekām, jo tikai pie šī nosacījuma darbība vai bezdarbība var kļūt par faktoru, kas rada reālu iespēju iestāties kaitīgajām sekām.

Lai darbību vai bezdarbību atzītu par kaitīgo seku cēloni, bez tā, ka laika ziņā kaitīgās sekas pēctecīgas darbībai vai bezdarbībai, jākonstatē arī apstāklis, ka iestājušās kaitīgās sekas ir tieši šīs darbības vai bezdarbības tiešs rezultāts.

„Darbību vai bezdarbību par seku cēloni ir pamats uzskatīt tikai tad, ja iestājušās sekas ir bijušas nenovēršamas. Par neizbēgamām vai nenovēršamām sekas var uzskatīt tad, ja tās

³³ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000. 23 lpp.

³⁴ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000. 45 lpp

³⁵ Turpat. 53.lpp.

³⁶ Turpat 50. lpp.

³⁷ Turpat. 39 .lpp..

³⁸ Turpat. 67. lpp.

noteiktā vietā, laikā un apstākļos nenovēršami izraisījusi kāda noteikta darbība vai bezdarbība. Tātad cēloņsakarība ir bijusi minēto apstākļu nepieciešamība.”³⁹

Autore vēlas atzīmēt, ka liela nozīme noziedzīga nodarījuma kvalificēšanā ir vairākām citām noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvo pusi raksturojošām pazīmēm. Piemēram, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vieta, laiks, izdarīšanas veids, tajā brīdī notikuma vietā esošā situācija, noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas rīki, cietušā statuss un citi.

“Noziedzīga nodarījuma subjekts ir prettiesisko darbību izdarījusī vai bezdarbību pieļāvusī fiziska un garīgi pieskaitāma persona, kas sasniegusi Krimināllikumā noteikto vecumu, kuru sasniedzot iestājas kriminālatbildība, un līdz ar to viņu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu ir pamats saukt pie kriminālatbildības.”⁴⁰ „Speciālais subjekts ir personas, kuras var būt tikai par noteiktu noziedzīgu nodarījumu kategoriju vai noteikta veida noziedzīga nodarījuma subjektu (amatpersona, autovadītājs, vecāki, pilngadīga persona).”⁴¹

„Noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses būtību atklāj personas psihiskā nostāja pret viņas izdarīto prettiesisko darbību vai bezdarbību un tās kaitīgajām sekām.”⁴² Tiek izdalītas noziedzīga nodarījuma subjektīvās puses pazīmes – nodoma vai neuzmanības formā, motīvu un mērķi.

Kriminālā tiesvedībā atzīst divas vainas formas: nodomu un neuzmanību. Saskaņā ar Krimināllikuma 9. pantu, „noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi noziedzīgā nodarījuma sekas un tieši vēlējusies tās (tiešs nodoms) vai, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusī to iestāšanos iespējamību (netiešs nodoms).”⁴³ Atbilstoši Krimināllikuma 10. pantam, „noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz neuzmanības, ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības negatīvo seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī nav paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc noziedzīgā nodarījuma konkrētiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja tās paredzēt (noziedzīga nevērība).”⁴⁴

Var izdalīt praksē biežāk sastopamos gadījumus, kad noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ ir jāatsaka kriminālprocesa uzsākšana, vai arī jāizbeidz uzsākts kriminālprocess:

- konstatētai darbībai vai bezdarbībai ir nevis krimināli sodāma noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet administratīvu, disciplināru vai civiltiesisku likumpārkāpumu;

³⁹ Liholaja, V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija :likums, teorija, prakse. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2007. 33 lpp.

⁴⁰ Turpat. 34. lpp.

⁴¹ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000. 88 lpp.

⁴² Turpat.65.lpp.

⁴³ Liholaja, V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums, teorija, prakse. Rīga : Tiesu namu aģentūra, 2007. 24 lpp

⁴⁴ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, nr. 193.

- konstatētajā darbībā vai bezdarbībā izpaudusies tikai personas amorāla, neētiska uzvedība, par kuru nav paredzēts kriminālsods;
- ar darbību vai bezdarbību notiek tādu interešu aizskārums, kuru aizsardzība nav noteikta Krimināllikumā;
- nav konstatēta tieša cēloņsakarība starp notikušo darbību vai bezdarbību un sekām, kas iestājušās šīs darbības vai bezdarbības rezultātā vai arī cēloņsakarībai ir nejaušības raksturs;
- notikušajā netiek konstatēta Krimināllikuma sevišķās daļas attiecīgā panta dispozīcijā noteiktā noziedzīgā nodarījuma obligātā papildpazīme (piemēram – piesavināties var tikai glabāšanai uzticētu mantu);
- nav konstatēta kāda Krimināllikuma sevišķās daļas attiecīgā panta dispozīcijā paredzētā apstākļu apzināšanās (trūkst noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvās puses);
- nav konstatēts kāda Krimināllikuma sevišķās daļas attiecīgā panta dispozīcijā norādītais motīvs vai mērķis;
- persona neparedzēja, tai nevajadzēja un tā arī nevarēja paredzēt savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju;
- ja persona, izdarot kādu darbību vai bezdarbību, uzskata, ka viņa ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, bet šī darbība vai bezdarbība nav paredzēta Krimināllikumā kā sodāma (šķietams nodarījums).

Kriminālprocesa kodeksā bija paredzēts arī šāds apstāklis, sakarā ar kuru krimināllietu nevar ierosināt, bet ierosinātā lieta jāizbeidz: pret personu, kas nodarījuma izdarīšanas brīdī nav sasniegusi vecumu, pēc kura sasniegšanas saskaņā ar likumu iespējama kriminālatbildība.

Saskaņā ar Krimināllikuma 11. pantu, „pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Mazgadīgais, tas ir, persona, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, pie kriminālatbildības nav saucams.”⁴⁵

Kriminālprocesa likumā šis apstāklis vairs nav norādīts tāpēc, ka tā bija atkārtotā, jo kā izriet no noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziena, noziedzīga nodarījuma subjekts ir obligāta sastāva pazīme. Tātad ja procesa virzītājs konstatē, ka izdarītajā noziedzīgajā nodarījumā nav subjekta, tad nav arī noziedzīgā nodarījuma sastāva, un pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta pirmās daļas 2. punktu tiek pieņemts lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, vai lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu.

Noziedzīga nodarījuma sastāva trūkuma dēļ ir jāatsaka uzsākt kriminālprocesu vai arī tas jāizbeidz, tad, ja konstatētā darbība vai bezdarbība patiesībā gan ir notikusi, bet notikušajā

⁴⁵ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, nr. 193.

nav nozieguma sastāva. Tas var noskaidroties, gan pārbaudot sākotnējo materiālu, gan arī tālākā tiesvedības procesā. Noziedzīga nodarījuma sastāva nav, ja noziedzīgajā nodarījumā trūkst kaut viena no tām pazīmēm, kas raksturo noziedzīgā nodarījuma subjektu, subjektīvo pusi, tā objektu vai objektīvo pusi. Lai pārskatāmāk izprastu situāciju, kad kriminālprocess tiek izbeigts pēc KPL 377. panta 2. daļas autore minēs piemēru.

„08.04.2009. gada Valsts Policijas Rīgas reģiona Pārvaldes Centra iecirknī tika saņemts iesniegums no L.K. par viņai piederošā dzīvokļa ieejas durvju bojāšanas faktu, Valsts Policijas Rīgas reģiona Pārvaldes Centra iecirknī tika uzsākts kriminālprocess pēc Krimināllikuma 185. panta 1. daļas. Kriminālprocesa izmeklēšanas laikā noskaidrojās, ka 08.04.2009. L.K. konstatēja uz ieejas durvīm ar sarkanu krāsu rakstīts „Atdodiet naudu.” Un L.K. norādīja, ka sakarā ar šo uzrakstu viņai ir radušies zaudējumi 3000 lati. Bet izmeklēšanas laikā L.K. nekāda veida tāmi par viņai norādītiem zaudējumiem piestādīt nevarēja. L.K. norādīja, ka minētās durvis ir bijušas apdrošinātas. Kriminālprocesa izmeklēšanas laikā konkrēti apstākļi, pie kādiem tika apzīmētas augstāk minētās durvis un notikušā aculiecinieki noskaidroti netika. Kā arī netika noskaidrotas personas, kas iespējams apkrāsoja L.K. piederošās dzīvokļa ieejas durvis. Krimināllikuma 185. pantā paredzēta atbildība, par svešas kustamas mantas iznīcināšanu vai bojāšanu, pie tam noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi veido tas, ka būtiskās pazīmes, tāda kaitējuma esamība, pie kā manta kļuvusi pilnīgi nederīga un mantas vērtība samazinājusies tādā mērā, ka to vairs nevar pilnvērtīgi izmantot bez atbilstoša remonta, izlabošanas. Taču šī kriminālprocesa izmeklēšanas laikā netika konstatēti fakti, kas apstiprina un liecina, ka nenoskaidrota persona ar savu rīcību, nodarīja augstākminētajām dzīvokļa durvīm tādu kaitējumu, kura rezultātā durvju lietošanas vērtība samazinājās tādā mērā, ka tās nevar pilnvērtīgi izmantot pēc viņas nozīmes, tādējādi nav pamats uzskatīt, ka nodarījumā ir saskatāma noziedzīga nodarījuma svešas mantas iznīcināšana un bojāšana, objektīvā puse”⁴⁶. Līdz ar to ņemot visu iepriekš teikto kriminālprocess tika izbeigts, jo nebija noziedzīga nodarījuma sastāva un konkrēti objektīvās puses.

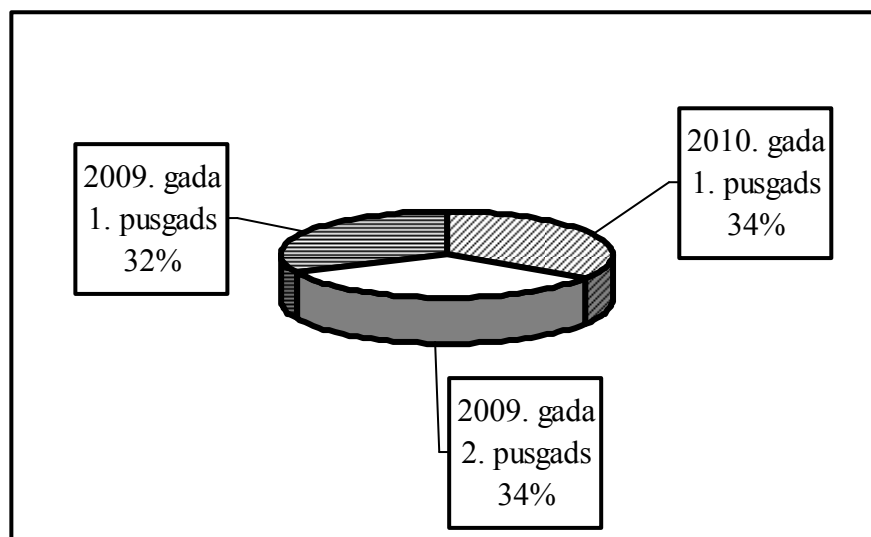
Viena no galvenajām šī kriminālprocesa iemesla īpatnībām ir tāda, ka pietiekami daudzus kriminālprocesus izbeidz konkrēti pēc 377. panta 2. punkta- nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva.

2009. gada 1. pusgadā no 14435 izbeigtajiem kriminālprocesi, 32 % jeb 1212 kriminālprocesi tika izbeigti pēc šī panta daļas, bet 2009. gada 2.pusgadā, no 9670 izbeigtajiem kriminālprocesi, 34 % jeb 1278 kriminālprocesi, tika izbeigti pēc KPL 377. panta 2.daļas.

⁴⁶ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr. 11087223610

2010. gada 1. pusgadā no 10609 izbeigtajiem kriminālprocesiem 34 % jeb 1288 kriminālprocesi tika izbeigti pēc KPL 377. panta 1.daļas.

No dotiem statistikas datiem izriet, ka vismazāk pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 2. punkta kriminālprocesu tika izbeigts 2009. gada 1. pusgadā, kas ir par (-56) kriminālprocesiem mazāk nekā 2009. gada 2. pusgadā un par (-76) kriminālprocesiem mazāk nekā 2010. gada 1.pusgadā. (skatīt att. Nr.2.2.)

2.2.att. Izbeigto kriminālprocesu skaits pēc KPL 377. panta 2. daļas Valsts policijas Rīgas reģionālā pārvaldē no 2009. gada-2010. gada 1. pusgadam ⁴⁷

Kā jau tika norādīts iepriekš, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punktu kriminālatbildības noilguma iestāšanās vērtējama kā kriminālprocesu nepieļaujošs apstākļis.

„Noilgums ir likumā noteikts termiņš, pēc kura saistību tiesības izbeidzas, ja tiesīgā persona šīs tiesības pienācīgi neizmanto.”⁴⁸

Saskaņā ar Kriminālprocesa 56. panta pirmo daļu, „personu nevar saukt pie kriminālatbildības, ja no dienas, kad tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, pagājis šāds laiks:

- 1) seši mēneši no tāda kriminālpārkāpuma izdarīšanas dienas, par kuru var uzsākt privātās apsūdzības kriminālprocesu;
- 2) divi gadi no tāda kriminālpārkāpuma izdarīšanas dienas, kas nav minēts šā panta pirmās daļas 1. punktā;
- 3) pieci gadi no mazāk smaga nozieguma izdarīšanas dienas;
- 4) desmit gadi no smaga nozieguma izdarīšanas dienas;

⁴⁷ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes iecirkņu darba rezultāti. [tiešsaiste]-[atsauce 20.08.2010.]. Pieejams: <http://intra.rgpp.gov.lv/images/stories/dmdocuments/statistika/Slodze0712.xls>

⁴⁸ Judins, A. Krimināltiesību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Raka, 1999. 123 lpp.

5) piecpadsmit gadi no sevišķi smaga nozieguma izdarīšanas dienas, izņemot noziegumu, par kuru saskaņā ar likumu var piespriest nāves sodu vai mūža ieslodzījumu.”⁴⁹

Jāņem vērā Krimināllikuma 56. panta 2. daļa par to, ka „noilguma termiņu aprēķina no dienas, kad izdarīts noziedzīgs nodarījums, līdz apsūdzības izsniegšanai vai oficiālā izdošanas lūguma paziņošanai apsūdzētajam, ja apsūdzētais uzturas citā valstī un izsludināta viņa meklēšana.”⁵⁰ Kriminālprocesā ir jābūt precīzi noskaidrotam brīdim, ka sāk tecēt noilguma termiņš. Šeit jāņem vērā, ka par dienu, kad persona izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, atzīstama diena, kad izdarīta noziedzīga darbība vai pieļauta noziedzīga bezdarbība. „Atsevišķa ilgstoša noziedzīga nodarījuma gadījumā noilguma tecējums sākas ar dienu, kad ilgstošais noziedzīgais nodarījums pārtraukts, savukārt turpināta noziedzīga nodarījuma gadījumā – no brīža, kad izdarīta pēdējā darbība, kas ar vienotu nodomu vērsta uz kopēju mērķi ar citām darbībām.”⁵¹

Kriminālatbildības noilgums neiestājās personai, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu pret cilvēci, noziegumu pret mieru, kara noziegumiem vai arī piedalījās genocīdā.

Noilgums tiek pārtraukts, ja līdz noteiktā termiņa izbeigšanās brīdim persona, kas izdarīja noziedzīgu nodarījumu, izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu. Šajā gadījumā noilguma laiku, kas paredzēts par smagāko no izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, sāk skaitīt no jaunā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīža.

Izņēmuma gadījumi paredzēti Krimināllikuma 57. pantā, kurā noteikts, ka „personai, kas izdarījusi noziegumu pret cilvēci, noziegumu pret mieru, kara noziegumu vai piedalījies genocīdā, kriminālatbildības noilgums neiestājas.”⁵²

„Kriminālprocesa likuma 617. pantā ir teikts: persona, pret kuru kriminālprocess ir izbeigts, tās pārstāvis un aizstāvis var iesniegt sūdzību par procesa virzītāja vai prokurora lēmumu izbeigt kriminālprocesu, ja tas izbeigts sakarā ar kriminālatbildības noilgumu, bet persona neatzīst savu vainu nodarījumā.”⁵³

Šādu lēmumu var pārsūdzēt viena mēneša laikā no lēmuma kopijas saņemšanas dienas, sūdzību iesniedzot procesa virzītājam, kas to kopā ar materiāliem iesniedz tiesai, kurai būtu piekritīga attiecīgā noziedzīga nodarījuma izskatīšana.

Kriminālprocesa likuma 618. pants nosaka, ka “tiesnesis sūdzību par kriminālprocesa izbeigšanas pamatojumu izskata tiesas sēdē viena mēneša laikā pēc tās saņemšanas. Ja sūdzības

⁴⁹ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, nr. 193.

⁵⁰ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, nr. 193.

⁵¹ Krastiņš, U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. grāmata. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma “AFS”, 2003. 92 lpp.

⁵² Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, nr. 193.

⁵³ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris. nr. 19.

iesniedzējs bez attaisnojoša iemesla neierodas uz tiesas sēdi, viņa iesniegtās sūdzības izskatīšana tiek izbeigta.”⁵⁴

„Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 344. pantu sūdzību var apmierināt vai noraidīt. Apmierinot sūdzību, var:

- pilnīgi vai daļēji atcelt vai grozīt pārsūdzēto nolēmumu;
- pilnīgi vai daļēji izbeigt kriminālprocesu;
- nosūtīt kriminālprocesu jaunai izmeklēšanai;
- atzīt pārsūdzētās rīcības rezultātus par spēkā neesošiem.”⁵⁵

Šī likuma norma ļauj personai, kuru būtība apsūdz nozieguma izdarīšanā, iebilst pret tādu lēmumu, lai tiesa varētu šo personu rehabilitēt.

No Kriminālprocesa likuma 380. panta izriet, ka persona netiek rehabilitēta, ja sakarā ar noilguma iestāšanos kriminālprocesu izbeidz ar lēmumu vai notiesājošu spriedumu. Kad iestājas noilgums, kriminālprocesu par noziedzīgo nodarījumu vairs nevar uzsākt. Ja kriminālprocess jau ir uzsākts, to atkarība no tiesvedības stadijas noilguma dēļ vai nu izbeidz ar lēmumu, vai arī tajā vainas pierādīšanas gadījumā jātaisa notiesājošs, bet, ja vaina nav pierādīta, tad attaisnojošs spriedums.

Izanalizējot Krimināllikuma 56. panta pirmās daļas 1. punktu, izriet tas, ka personu nevar saukt pie kriminālatbildības par tāda kriminālpārkāpuma izdarīšanu, par kuru var uzsākt kriminālprocesu tikai pēc cietušā sūdzības, ja no dienas, kad tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, pagājuši seši mēneši. Konstatēt noilguma iestāšanos var arī pirms ir uzsākts kriminālprocess, bet šādi gadījumi ir reti. Vairumā gadījumos procesa virzītājs ar to saskaras tad, kad ir jau uzsākts kriminālprocess.

Izbeidzot kriminālprocesu un atzīstot, ka konkrētu personu nevar saukt pie kriminālatbildības, jo iestājies kriminālatbildības noilgums, jābūt pierādītam, ka šī persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, kurš satur visas nepieciešamās un obligātās Krimināllikuma pantā paredzētās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Aplūkojot Valsts policijas Rīgas Reģionālās policijas pārvaldes statistikas datus, tad laika periodā no 2009. gada 1. pusgada līdz 2010. gada 1. pusgamam pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punkta tika izbeigts sekojošs daudzums kriminālprocesu.

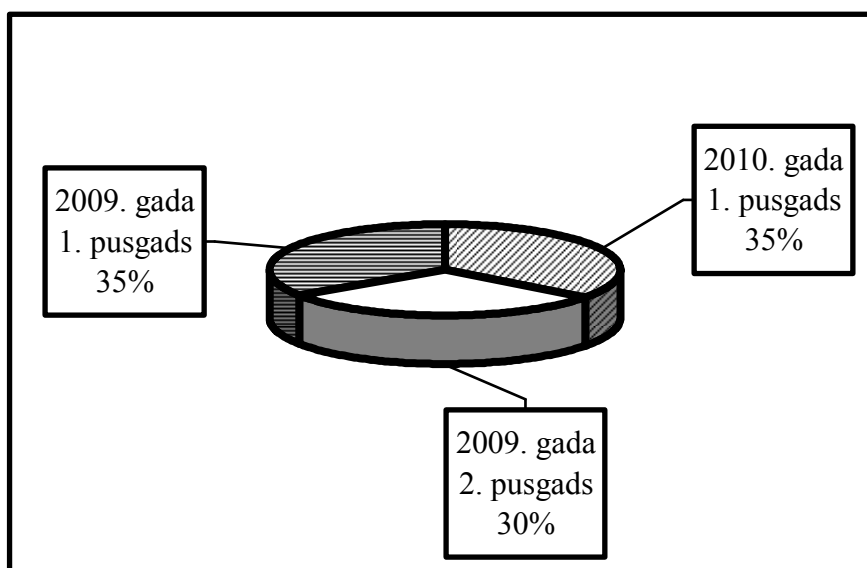
2009. gada 1. pusgadā no 14435 izbeigtajiem kriminālprocesi, 35 % jeb 7034 kriminālprocesi tika izbeigti pēc noilguma, savukārt 2009. gada 2. pusgadā, no 9670 izbeigtajiem kriminālprocesi pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punkta tika izbeigti tikai 30 % jeb 6153 kriminālprocesi.

⁵⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

⁵⁵ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

2010. gada 1. pusgadā no 10609 izbeigtajiem kriminālprocesiem 35 % jeb 7197 kriminālprocesi tika izbeigti pēc KPL 377. panta 3. daļas.

No dotiem statistikas datiem izriet, ka vismazāk pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 3. punkta kriminālprocesi tika izbeigti 2009. gada 2. pusgadā, kas ir par (-881) kriminālprocesiem mazāk nekā 2009. gada 1. pusgadā un par (-163) kriminālprocesiem mazāk nekā 2010. gada 1. pusgadā. Līdz ar to ir jāsecina, ka visvairāk pēc noilguma kriminālprocesi tika izbeigti konkrēti 2010. gada 1. pusgadā. (skatīt att. Nr.2.3.)

2.3.att. Izbeigto kriminālprocesu skaits pēc KPL 377. panta 3. daļas Valsts policijas Rīgas reģionālā pārvaldē no 2009. gada-2010. gada 1. pusgamam⁵⁶

Pieņemts amnestijas akts arī nepieļauj kriminālprocesi, kas novērš soda piemērošanu par attiecīgo noziedzīgu nodarījumu.

Pamatojoties uz amnestiju var kriminālprocesi izbeigt vai atteikties to uzsākt tikai tad, ja amnestija atbrīvo no soda vai novērš tā piemērošanu. Turpretim, ja minētie akti tikai mīkstina sodu, kriminālprocesi izbeigt nedrīkst.

Par amnestiju Saeima pieņem Amnestijas likumu. Pēdējais Amnestijas likums Saeimā pieņemts 1997. gada 20. novembrī, kas stājās spēkā nākamajā dienā pēc tā izsludināšanas.

Parasti amnestija tiek piemērota nepilngadīgām personām, invalīdiem, grūtniecēm un sievietēm, kuru audzināšanā ir nepilngadīgi bērni, sievietēm, kuras ir vecākas par 55 gadiem, vīriešiem, kuri ir vecāki par 60 gadiem, kā arī personām, kuras izdarījušas noziegumus aiz neuzmanības. Bet tas nenozīmē to, ka nākamā amnestija attieksies tikai šo kategoriju personām.

Persona netiek rehabilitēta, ja sakarā ar pieņemto amnestijas aktu, kriminālprocesi izbeidz ar lēmumu vai notiesājošu spriedumu.

⁵⁶ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes iecirkņu darba rezultāti [tiešsaiste] –[atsauce 20.08.2010.]. Pieejams: <http://intra.rgpp.gov.lv/images/stories/dmdocuments/statistika/Slodze0712.xls>

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 617. pantu, "persona, pret kuru kriminālprocess ir izbeigts, tās pārstāvis un aizstāvis var iesniegt sūdzību par procesa virzītāja vai prokurora lēmumu izbeigt kriminālprocesu, ja tas izbeigts sakarā ar amnestijas aktu, bet persona neatzīst savu vainu nodarījumā."⁵⁷

Lēmumu var pārsūdzēt viena mēneša laikā no tā brīža, kad jau ir saņemta lēmuma kopija.

Kriminālprocesa likuma 618. pants nosaka, „sūdzību iesniedz procesa virzītājam, kas to kopā ar kriminālprocesa materiāliem iesniedz tiesai, kurai būtu piekritīga attiecīgā noziedzīga nodarījuma izskatīšana.”⁵⁸ Šo sūdzību par kriminālprocesa izbeigšanas pamatojumu tiesas sēdē jāizskata viena mēneša laikā pēc tās saņemšanas.

Jāņem vērā arī tas, ka ja gadījumā sūdzības iesniedzējs bez attaisnojoša iemesla neierodas uz tiesas sēdi, viņa iesniegtās sūdzības izskatīšana tiek izbeigta.

Vēl viens svarīgs **apstāklis, kas nepieļauj kriminālprocesu ir noteikta Kriminālprocesa likuma 377. panta 5. punktā.** Persona, kura saucama vai saukta pie kriminālatbildības, ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu. Šajā gadījumā ir būtiski, lai kriminālprocesa materiālos būtu pierādījumi, kas apstiprinātu personas nāvi, piemēram, personas miršanas apliecības kopija, tiesu medicīnas eksperta atzinums, vai tā kopija, ārstnieciskās iestādes izziņa par personas nāves faktu un tās cēloni.

Ja persona, kura saucama vai saukta pie kriminālatbildības ir mirusi, bet pēc tam atklājušies jauni apstākļi, kas nodibina attiecībā uz mirušās personas pieņemtā lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu vai taisītā notiesājošā sprieduma nepamatotību, var veikt papildus izmeklēšanu, lai mirušo rehabilitētu, ja to lūdz mirušās personas likumiskie pārstāvji, tuvi radnieki vai citas ieinteresētas personas.

Kā izriet no Kriminālprocesa likuma 380. panta, tad persona netiek rehabilitēta, ja sakarā ar nāves iestāšanos faktu, kriminālprocesu izbeidz ar lēmumu vai notiesājošu spriedumu.

Ja procesa virzītājs ar savu lēmumu ir izbeidzis kriminālprocesu sakarā ar personas nāvi, pēc būtības tas nozīmē, ka persona tika atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tātad lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu ir pieņemts uz nereabilitējoša pamata.

Ir jāpiebilst, ka Kriminālprocesa likumā ir vesela nodaļa (56. nodaļa), kas nosaka kārtību kādā noris kriminālprocess lietās par mirušā rehabilitāciju.

Kriminālprocesa likuma 610. pants nosaka "ja procesa virzītājs ar savu lēmumu ir izbeidzis kriminālprocesu sakarā ar personas nāvi, pēc būtības atzīstot personu par vainīgu

⁵⁷ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

⁵⁸ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tās likumiskie pārstāvji, tuvi radnieki vai arī citas personas, kuru rīcībā ir informācija, kas liecina par mirušā nevainīgumu, viena gada laikā pēc šāda lēmuma pieņemšanas var iesniegt pieteikumu par kriminālprocesa turpināšanu mirušā rehabilitācijai.”⁵⁹ Pieteikumu par kriminālprocesa turpināšanu mirušā rehabilitācijai persona var iesniegt arī gadījumā, kad ir miris aizdomās turētais vai apsūdzētais, bet procesa virzītājs kriminālprocesu vēl nav izbeidzis.

Procesa virzītājs izskata personas pieteikumu par kriminālprocesa turpināšanu mirušā rehabilitācijai, un 10 dienu laikā pēc pieteikuma saņemšanas pieņem lēmumu vai nu atcelt lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, vai pieteikumu noraidīt.

Pirmstiesas procesu, izmeklētājs vai prokurors var pabeigt ar lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu uz nereabilitējoša pamata, vai arī ar reabilitējošu pamatojumu. Pieņemto lēmumu var pārsūdzēt tiesā 10 dienu laikā.

Tiesas procesā tiesa var pieņemt lēmumu – par kriminālprocesa izbeigšanu reabilitējot mirušo, par kriminālprocesa izbeigšanu nereabilitējot attiecīgo personu, vai, ja tā atzīst, ka mirušais nav izdarījis noziedzīgu nodarījumu, bet to izdarījusi cita persona, tiesa kriminālprocesu pret mirušo izbeidz un krimināllietu nosūta prokuratūrai kriminālprocesa turpināšanai. Tiesas lēmums ir pārsūdzams vispārējā kārtībā.

Praksē šāds apstākļi var iestāties, kad kriminālprocess jau ir uzsākts, bet var būt arī gadījumi, kad pirms kriminālprocess ir uzsākts, procesa virzītājs noskaidro, ka persona, kura tiek turēta aizdomās par noziedzīgu nodarījuma izdarīšanu ir mirusi. Pēc autora domām, ziņām par to, ka noziedzīgo nodarījumu ir izdarījusi mirusī persona ir jābūt stingri pamatotām, tās ir nepieciešams pārbaudīt, un ir situācijas, kad tomēr vajadzētu uzsākt kriminālprocesu informācijas pārbaudīšanai. Neizdarot nekādas izmeklēšanas darbības kriminālprocesa ietvaros, būs gandrīz neiespējami pierādīt, ka mirusī persona ir vainīga konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

„Tā piemēram Valsts Policijas Rīgas Centra iecirknī, izskatot materiālus ENŽ-1111 no 02.07.10. par to, ka O.Š. p.k.0000-0000, lietojis narkotiskās vai psihotropās vielas bez ārsta nozīmējuma atkārtoti gada laikā, kas konstatēts 02.07.10. Rīgā, Zemitānu ielā 6, tika uzsākts kriminālprocess Nr. 100000000 pēc Krimināllikuma 253². panta 1. daļas. Pirmstiesas izmeklēšanas gaitā tika noskaidrots, ka 02.07.10. ap plkst. 15.00 pēc adreses Rīga, Zemitānu iela 6 uz aizdomu pamata par narkotisko un psihotropo vielu lietošanas bez ārsta nozīmējuma tika aizturēts O.Š., kurš tika nosūtīts uz narkotisko, psihotropo vielu noteikšanas ekspertīzi. Medicīniskā pārbaude apstiprināja, ka O.Š. ir lietojis narkotiskās un psihotropās vielas

⁵⁹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

(medicīniskās pārbaudes protokols Nr. 000.) Par analogisku pārkāpumu O.Š. 04.05.2010. tika aizturēts Rīgas Reģionālās pārvaldes Rīgas Teikas iecirknī, un 19.04.2010. saukts pie administratīvās atbildības pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 46. panta.

Kriminālprocesa izmeklēšanas gaitā konstatētie fakti, dod pamatu secināt, ka O.Š. rīcībā ir saskatāmas Krimināllikuma 253². panta 1. daļas. Pazīmes par narkotisko un psihotropo vielu lietošanu bez ārsta nozīmējuma atkārtoti gada laikā, taču kriminālprocesa pirmstiesas izmeklēšanas laikā tika konstatēts, ka 28.08.10. O.Š. ir miris, ko apliecina izziņa par mirušā reģistrāciju, kas reģistrēta 04.09.10. Rīgas domes Rīgas Ziemeļu Dzimtsarakstu nodaļā, reģistrs Nr. 000. Ņemot vērā augstāk minēto, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta 5. punktu (persona, kas saucama pie kriminālatbildības, ir mirusi), vadoties no Kriminālprocesa likuma 392. panta 1. daļas nosacījumiem kriminālprocess Nr.100000000 tika izbeigts.’’⁶⁰

No dotā piemēra izriet, ka šajā gadījumā Kriminālprocess tika uzsākts un vēlāk izbeigts, jo vainīgā persona mira. Autore iepriekš minēja, ka šādos gadījumos, kad kriminālprocess tiek izbeigts, jo vainīgais ir miris, nepieciešams, lai kriminālprocesa materiālos būtu pierādījumi, kas apstiprinātu personas nāvi, piemēram, personas miršanas apliecības kopija, tiesu medicīnas eksperta atzinums, vai tā kopija, ārstnieciskās iestādes izziņa par personas nāves faktu un tās cēloni. Arī šajā lēmumā ir minēta izziņa par mirušā reģistrāciju, kas reģistrēta 04.09.10. Rīgas domes Rīgas Ziemeļu Dzimtsarakstu nodaļā, reģistrs Nr. 000. Tāpēc tas ir ļoti būtiski.

Attiecībā uz statistikas datiem, kas saistīti ar kriminālprocesa izbeigšanu pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 5. punkta, tad jāsecina, ka diezgan maz procesu tiek izbeigts pēc šī iemesla.

2009. gada 1. pusgada līdz 2010. gada 1. pusgamam pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 5. punkta tika izbeigts sekojošs daudzums kriminālprocesu.

2009. gada 1. pusgadā no 14435 izbeigtajiem kriminālprocesiem, 23 kriminālprocesi tika izbeigts pēc šī panta daļas, savukārt 2009. gada 2.pusgadā, no 9670 izbeigtajiem kriminālprocesiem pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 5. punkta tika izbeigti tikai 28 kriminālprocesi.

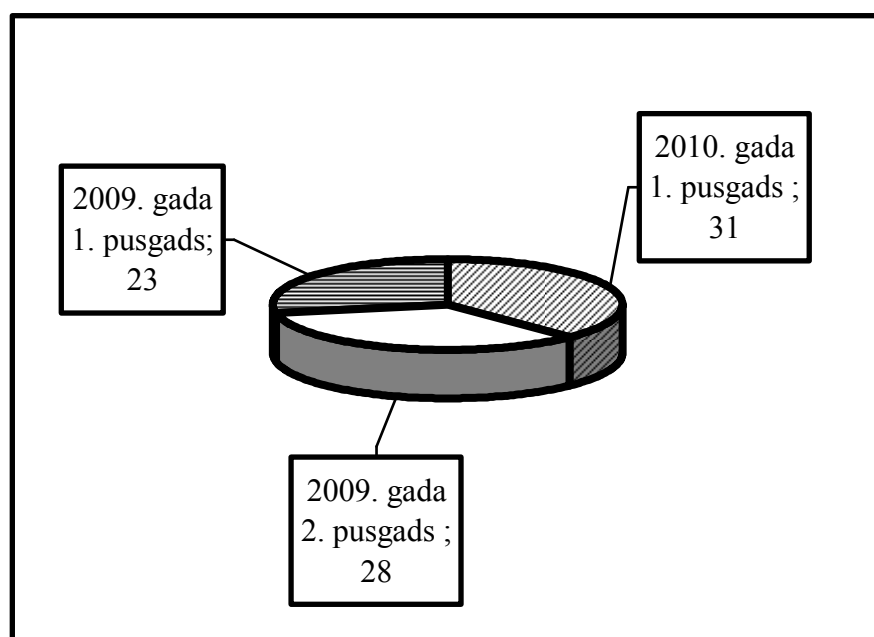
2010. gada 1. pusgadā no 10609 izbeigtajiem kriminālprocesiem, 31 kriminālprocess tika izbeigti pēc KPL 377. panta 3 .daļas.

No dotiem statistikas datiem izriet, ka vismazāk pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 5. punkta kriminālprocesu tika izbeigts 2009. gada 1. pusgadā, kas ir par (-5) kriminālprocesiem mazāk nekā 2009. gada 1. pusgadā un par (-8) kriminālprocesiem mazāk nekā 2010. gada

⁶⁰ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr.11087163110

1.pusgadā. Līdz ar to ir jāsecina, ka visvairāk pēc 377. panta 5. punkta tika izbeigti konkrēti 2010. gada 1. pusgadā. **(skatīt att. Nr.2.4.)**

Bieži vien praksē ir tādas situācijas, kad par vienu un to pašu noziedzīga nodarījuma faktu vairākas reizes tiek lemts par kriminālprocesa uzsākšanu. Piemēram, vienā izmeklēšanas iestādes struktūrvienībā tiek atteikts uzsākt kriminālprocesu, bet citā savukārt uzsākts kriminālprocess, vai dažādās struktūrvienībās tiek uzsākti divi kriminālprocesi, bet viens no tiem tiek izbeigts konstatējot Kriminālprocesa likumā nepieļaujošos apstākļus. Šādos gadījumos lēmums, ar kuru ir atteikts uzsākt kriminālprocesu vai procesa virzītāja lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu var būt par pamatu otra kriminālprocesa izbeigšanai.

2.4.att. Izbeigto kriminālprocesu skaits pēc KPL 377. panta 3. daļas Valsts policijas Rīgas reģionālā pārvaldē no 2009. gada-2010. gada 1. pusgamam.⁶¹

Tomēr pirms šāda lēmuma pieņemšanas būtu izvērtējama iepriekš pieņemto lēmumu likumība un pamatotība. Ja minētie lēmumi ir nepamatoti vai nelikumīgi, tie ir jāatceļ un jāatrisina jautājumi par kriminālprocesa apvienošanu.

Šis apstāklis, kurš nepieļauj kriminālprocesa uzsākšanu, ir arī par pamatu uzsāktā kriminālprocesa izbeigšanai. Likumīgā spēka stājies tiesas spriedums vai lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, izslēdz izmeklēšanas un kriminālvajāšanas turpināšanu pret to pašu personu tai pašā apsūdzībā, jo nevar divreiz sodīt par vienu un to pašu noziedzīgu nodarījumu.

Ja tiek noskaidrots, ka noziedzīgā nodarījumā ir bijuši līdzdalībnieki, pret kuriem norisinās jauna izmeklēšana, tad iepriekšējam spriedumam nav prejudiciālas nozīmes un lieta par

⁶¹ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes iecirkņu darba rezultāti [tiešsaiste] –[atsauce 20.08.2010.]. Pieejams: <http://intra.rgpp.gov.lv/images/stories/dmdocuments/statistika/Slodze0712.xls>

līdzdalībniekiem turpināma, kaut arī jau spēkā esošais spriedums par vienu no viņiem vēl nav atcelts.

„Jautājums par to, ir vai nav “tā pati apsūdzība”, ir sarežģītāks turpināmos vai saliktos noziegumos, kad apsūdzības formulējumā lietā, kurā jau ir likumīgā spēkā stājies spriedums, nav bijušas aptvertas visas noziedzīgā nodarījuma epizodes. Taču arī šādos gadījumos jāvadās no publiskās apsūdzības nedalāmības principa: apsūdzība jāuzskata par “to pašu”, kaut arī tās formulējums nebūtu aptvēris visas nodarījuma epizodes, ja nozieguma sastāvs ir tas pats.⁶²

„Jēdziens “tā pati apsūdzība”, apsverot iespēju izbeigt krimināllietu, jātulko paplašināti arī tad, ja noskaidrojas, ka faktiskais noziedzīgā nodarījuma sastāvs tai apsūdzībā, pēc kuras krimināllietā jau ir izspriesta, ir bijis juridiski citādi (nepareizi) kvalificēts. Piemēram, persona notiesāta par huligānisku darbību, bet jaunajā lietā noskaidrojas, ka patiesībā bijis slepkavības mēģinājums. Arī šādā gadījumā jaunā lieta izbeidzama. Turpināt to pieļaujams tikai tad, kad spēkā nākušais kriminālspriedums pirmajā lietā (par huligānismu) ir atcelts likumā paredzētā kārtībā.”⁶³

Ja likumīgā spēkā stājies tiesas spriedums tiek atcelts vai kriminālprocesu atjauno sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, procesu var uzsākt no jauna, jo tādā gadījumā krimināllietā sākas jauna izmeklēšana.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 655. pantu, atjaunot kriminālprocesu, kurā jau ir spēkā stājies tiesas spriedums vai lēmums, var sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem.

Par jaunatklātiem uzskatāmi šādi apstākļi:

- ar spēkā stājušos tiesas spriedumu atzītas cietušā vai liecinieka apzināti nepatiesas liecības, apzināti nepatiess eksperta atzinums, tulkojums, lietisko pierādījumu, izmeklēšanas un tiesas darbību protokolu vai lēmumu viltojums, kā arī citu pierādījumu viltojums, kuri bijuši pamatā nelikumīga tiesas nolēmuma pieņemšanai;
- ar spēkā stājušos tiesas spriedumu atzīta tiesneša, prokurora vai izmeklētāja noziedzīga ļaunprātība, kas bijusi pamatā nelikumīga tiesas nolēmuma pieņemšanai;
- citi apstākļi, kas, pieņemot nolēmumu, nav bijuši zināmi tiesai un kas paši par sevi vai kopā ar agrāk konstatētajiem apstākļiem norāda, ka notiesātais nav vainīgs vai izdarījis vieglāku vai smagāku noziedzīgu nodarījumu nekā tas, par kuru viņš notiesāts, vai arī kas liecina par attaisnotā vai tās personas vainu, attiecībā uz kuru lieta bijusi izbeigta;
- Satversmes tiesas atzinums par tādas tiesību normas vai tās interpretācijas neatbilstību Satversmei, uz kuras pamata spēkā stājies tiesas nolēmums;

⁶² Liede, A. Kriminālprocess. Tiesvedības norise krimināllietās. Rīga: Zvaigzne, 1973. 109 lpp.

⁶³ Turpat- 10 lpp.

- starptautiskas tiesu institūcijas atzinums par to, ka Latvijas tiesas nolēmums, kas stāties spēkā, neatbilst Latvijai saistošiem starptautiskajiem normatīvajiem aktiem.

Tiesības atjaunot kriminālprocesu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem ir prokuroram. Prokurors pats izskata pieteikumus par jaunatklātiem apstākļiem, un pieņem lēmumu atsākt izmeklēšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem vai pieņem lēmumu par atteikšanos atjaunot kriminālprocesu.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 377. panta 7. punkts „kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts kriminālprocess ir jāizbeidz, ja: tas ir vērsts pret tādu ārvalstnieku vai bezvalstnieku par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, kurš par šo noziedzīgo nodarījumu piespiedu kārtā jau izraidīts no Latvijas Republikas.”⁶⁴

Šis apstāklis ir pilnīgi jauns Latvijas kriminālprocesuālajā tiesvedībā. Kriminālprocesa kodeksā šāds apstāklis nebija paredzēts. Sakarā ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā šis jautājums kļuva aktuāls un tāpēc Kriminālprocesa likumā parādījās šī apstākļa reglamentēšana.

Latvijas Krimināllikuma 284. pantā ir noteikta atbildība par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu. Par valsts robežas šķērsošanu bez ceļošanas dokumenta vai attiecīgu institūciju atļaujas – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām.

Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti, – soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar naudas sodu līdz simt divdesmit minimālajām mēnešalgām.

Nākamais kriminālprocesa nepieļaujošais apstāklis ir noteikts Kriminālprocesa likuma 377. panta 8. punkts.– ‘nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata.’⁶⁵

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 7. pantu, ir publiskā un privātā apsūdzība.

Attiecībā uz publiskās apsūdzības kriminālprocesa uzsākšanas iemesliem, tad tos nosaka Kriminālprocesa likuma 369. panta 2. daļa un tie ir:

1. „noziedzīga nodarījuma rezultātā cietušās personas iesniegums;
2. kontrolējošās un uzraugošās iestādes paziņojums;
3. ārstniecības personas vai iestādes ziņojums par traumām, slimībām vai nāves gadījumiem, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums;
4. bērnu tiesību aizsardzības institūcijas un nevalstiskas organizācijas iesniegums par nepilngadīgo tiesību aizskārumiem, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums;
5. jebkuras fiziskas vai juridiskas personas informācija par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem, no kuriem pati tieši nav cietusi;

⁶⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

⁶⁵ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

6. jebkuras personas iesniegums par pašas izdarītu noziedzīgu nodarījumu.⁶⁶

Bet, ja šos iepriekš izdarītos noziedzīgos nodarījumus ir izdarījusi valsts amatpersona, kurai likumā garantēta kriminālprocesuālā imunitāte un kuru var saukt pie kriminālatbildības tikai ar Saeimas, ģenerālprokurora vai pašvaldības piekrišanu, tad, ja tiek saņemts pieteikums no cietušās personas, kurai nodarīts kaitējums, šajā gadījumā tiek veikts publiskās apsūdzības kriminālprocess. Kā arī stājoties spēkā jaunajiem kriminālprocesa likuma grozījumiem, tad publiskās apsūdzības kriminālprocesu var uzsākt arī bez pieteikuma no personas, kurai nodarīts kaitējums, ja šī persona sakarā ar fiziskiem vai psihiskiem trūkumiem pati nespēj realizēt savas tiesības.

Nākošais aspekts ko autore vēlas apskatīt saistībā ar šo apsūdzības formu-publiskā apsūdzība, ir šī procesa uzsākšanas pamats. Publiskās apsūdzības kriminālprocesa uzsākšanas pamats ir noteikts Kriminālprocesa 370. pantā. Šis pants nosaka, ka šo publisko apsūdzību var uzsākt divos gadījumos, tas ir tad, kad pastāv reāla iespēja, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums un otrkārt, tad, kad ir ziņas, kas satur informāciju par iespējamu notikušu noziedzīgu nodarījumu.

Kriminālprocesa likuma 7. panta otrajā daļā ir teikts, ka publiskās apsūdzības kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums par sekojošiem Krimināllikumā paredzētiem nodarījumiem:

- par kavēšanu realizēt vēlēšanu tiesības un tiesības piedalīties tautas nobalsošanā;
- par tīša viegla miesas bojājums nodarīšanu (ar vardarbību ģimenē saistītos gadījumos);
- par miesas bojājuma nodarīšanu aiz neuzmanības;
- par draudiem izdarīt slepkavību un nodarīt smagu miesas bojājumu;
- par piespiešanu izdarīt abortu;
- par sveša noslēpuma izpaušanu;
- par dzimumsakariem, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot cietušās bezpalīdzības stāvokli (izvarošana);
- par pederastiju vai lezbiānismu vai dzimumtieksmju citādu apmierināšanu pretdabiskā veidā, ja tādas darbības izdarītas, lietojot vardarbību, draudus vai izmantojot personas bezpalīdzības stāvokli;
- par nepilngadīgā neatdošanu un bērna atšķiršanu no mātes, tēva un aizbildņa;
- par adopcijas noslēpuma izpaušanu;
- par zādzību, krāpšanu, piesavināšanās nelielā apmērā;
- par nolaidību - darba pienākumu nolaidīgu pildīšanu;

⁶⁶ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

- par ekonomisko, zinātniski tehnisko vai citu ziņu, kuras ir dienesta noslēpums vai komercnoslēpums, neatļautu iegūšanu savai vai citas personas lietošanai vai izpaušanai, kā arī par šādu ziņu neatļautu izpaušanu citai personai tādā pašā nolūkā;
- par ceļu satiksmes noteikumu vai transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu, ja to izdarījusi persona, kas vada transportlīdzekli, un ja tās rezultātā cietušajam nodarīts viegls miesas bojājums ar veselības traucējumu vai vidēja smaguma miesas bojājums.

Tātad, ja procesa virzītājam ienāk ziņas par vienu no publiskās apsūdzības noziedzīgajiem nodarījumiem, kas tika iepriekš minēti, un ja nav saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums, procesa virzītājs pieņem lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu. Savukārt, ja kriminālprocess tomēr ir uzsākts un nav saņemts cietušās personas pieteikums, procesa virzītājam jāpieņem lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, tiklīdz ir noskaidrots šis gadījums.

Par cietušā pieteikumu uzskatāms cietušā rakstveida vai arī mutvārdu (protokolēts) pieteikums, kurā tieši un nepārprotami izpausta cietušā griba, lai sakarā ar šo noziedzīgo nodarījumu tiktu uzsākts kriminālprocess un vainīgo sauktu pie Krimināllikumā paredzētās atbildības.

Piemēram, lai uzsāktu kriminālprocesu par Krimināllikuma 159. panta pirmajā daļā norādīto noziedzīgo nodarījumu ir obligāts cietušās personas iesniegums. Pieņemsim, ka pieteikums ir iesniegts un uz vispārīgiem pamatiem tiek uzsākts kriminālprocess. Šādi uzsākts process, izmeklēšanas un iztiesāšanas stadijā ne ar ko neatšķirsies no citām publiskās apsūdzības lietām. Tikai pašā procesa uzsākšanas brīdī, tas atšķiras ar to, ka tika respektēta cietušās personas vēlme, jo bez tās procesu uzsākt nav iespējams. Taču tiklīdz process likumīgi uzsākts, tam ir publiskās apsūdzības raksturs, tātad lietas izmeklēšanas un iztiesāšanas pamatuzdevums ir valsts un sabiedrības interešu aizsardzība. Tādejādi tiek ievērotas gan valsts un sabiedrības intereses, jo izvarošanas gadījumiem ir liela sabiedriskā bīstamība, gan arī cietušās personas intereses.

Ja cietusī persona iesniegumu nav iesniegusi, tad, kaut arī būtu atklātas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, šādu kriminālprocesu pēc vispārīgā principa uzsākt nedrīkst.

Kriminālprocesu privātās apsūdzības lietā var uzsākt tikai tad, ja persona, kurai radīts kaitējums, iesniegusi tiesai sūdzību pret konkrētu personu par Kriminālprocesa 7. panta trešajā daļā minētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Taču pirms tiek aplūkoti šie noziedzīgie nodarījumi ir nepieciešams noskaidrot, ko kriminālprocesā saprot ar privāto apsūdzību. Pēc juridisko zinātņu doktors M.S. Strogoviča domām, "privātā apsūdzība ir kriminālvajāšanas forma, kura tiek ierosināta tikai pēc cietušā sūdzības, un to īsteno pats cietušais, un tā var būt izbeigta jebkurā procesuālā stadijā, tajos

gadījumos, ja starp cietušo un apsūdzēto ir noslēgts izlīgums. ”⁶⁷ Savukārt, pēc cita juridisko zinātņu doktora V. Z. Lukaševica domām, „privātā apsūdzība ir īpaša procesuāla kārtība, kurā izskata noteiktas kategorijas lietas un tās tiek ierosinātas tikai pēc cietušā sūdzības.”⁶⁸ Līdz ar to apskatot šīs definīcijas, rodas jau neliels ieskaits par šo apsūdzības formu, kā jau tika minēts, tad privātās apsūdzības kriminālprocess tiek sākts tikai tad, ja to vēlas cietusī persona. Un ja cietusī persona to vēlas, tad viņa iesniedz par to sūdzību rajona (pilsētas) tiesā, un šajā procesā nenotiek pirmstiesas process. Autore vēlas vērst uzmanību uz to, ka privātajā apsūdzības procesā apsūdzību uztur pats cietušais. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 7. pantu pie privātās apsūdzības procesiem pieder noziedzīgo nodarījumu sastāvi, kas paredzēti šādos Krimināllikuma pantos:

Kriminālprocesi privātās apsūdzības lietās, kurā apsūdzības funkciju īsteno cietušais, uzsāk, ja tiesai ir iesniegta sūdzība par sekojošiem Krimināllikumā paredzētiem noziedzīgajiem nodarījumiem:

- par tīšu viegla miesas bojājuma nodarīšanu (izņemot ar vardarbību ģimenē saistītus gadījumus);
- par neslavas celšanu;

Privātās apsūdzības lietas īpatnējas ar to, ka lietas iztiesāšanas gaitā pats cietušais uztur apsūdzību. Šāds noteikums ieviests tāpēc, ka pēc to noziedzīgo nodarījumu rakstura, kuros tiek īstenota privātā apsūdzība, tikai pats cietušais var spriest, vai ar nodarījumu ir skartas viņa intereses, cieņa un gods. „Ar noziedzīga nodarījuma pazīmju kritēriju vien nereti nav iespējams izšķirt jautājumu, kādu objektīvi aizskarošu vai apvainojošu darbību arī pats cietušais subjektīvi ir uztvēris kā aizskarošu un apvainojošu.”⁶⁹

Likumā ir teikts, ka privātās apsūdzības lietās pirmstiesas process netiek veikts. Kriminālprocess šādās lietās iztiesāšanas stadijā ir izbeidzams: ja nav cietušā sūdzības, cietušais vai viņa pārstāvis bez attaisnojoša iemesla nav ieradušies uz tiesas sēdi, cietušais un apsūdzētais ir savstarpēji izlīguši.

Praksē visbiežāk nākas saskarties ar personu pieteikumiem policijā par tīšu vieglu miesas bojājumu nodarīšanu, kas paredzēti Krimināllikuma 130. pantā. Šādos gadījumos tiek pieņemts personas iesniegums, personai tiek izsniegts norīkojums tiesu medicīniskās ekspertīzes veikšanai iegūto miesas bojājumu smaguma pakāpes konstatēšanai. Lai veiktu tiesu medicīnisko ekspertīzi ir jāuzsāk kriminālprocess. Ja eksperta slēdzienā dots atzinums, ka nodarītie miesas bojājumi tiek atzīti par viegliem, tiek pieņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, un personai izskaidrotas viņas tiesības griezties ar sūdzību attiecīgajā tiesā. Šādā situācijā ir viena

⁶⁷ Строгович, М.С. Курс уголовного судопроизводства. Москва: 1996. 101. с

⁶⁸ Макаров, Ю. Я. Частное обвинение: теория, судебная практика, документы. Москва: Проспект, 2009.13 с.

⁶⁹ Liede, A. Kriminālprocess. Tiesvedības norise krimināllietās. Rīga: Zvaigzne, 1973. 15 lpp.

būtiska problēma. Ja cietušajam ir miesas bojājumi kāda konflikta rezultātā un viņš ārstējas ilgāk par 6 mēnešiem, tad pēc atveseļošanās un tiesu medicīniskās ekspertīzes, kurā norādīts, ka iegūtie miesas bojājumi pieskaitāmi pie viegliem, nevar vairs sniegt pieteikumu policijā. Noilgums Krimināllikuma 130. pantā paredzētajam nodarījumam iestājas pēc 6 mēnešiem.

Taču autore saistībā ar privāto apsūdzību, vēlas piebilst, ka ir paredzēts ar 2011. gada 1. janvāri izslēgt privātās apsūdzības institūtu un līdz ar to apsūdzību visās krimināllietās valsts vārdā uzturēs prokurors. Saeimas Juridiskā komisija pirms trešā lasījuma pauda atbalstu grozījumiem Kriminālprocesa likumā ar kuriem paredzēts atteikties no privātās apsūdzības kriminālprocesā.

Kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja: noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai pamatojoties uz cietušās personas iesnieguma, izņemot kriminālprocesu par Krimināllikuma 130. pantā paredzēto noziedzīgu nodarījumu, ja tas ir saistīts ar vardarbību ģimenē, to nosaka Kriminālprocesa likuma 9. punkts.

Kriminālprocesa likuma 7. panta otrajā daļā ir teikts, ka publiskās apsūdzības kriminālprocesu uzsāk par Krimināllikuma 90., 130. pantā (ar vardarbību ģimenē saistītos gadījumos), 131., 132., 136., 145. pantā, 159. un 160. panta pirmajā daļā, 168., 169., 180., 197. pantā, 200. un 260. panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums.

Tātad, ja ir saņemts personas pieteikums, par vienu no augstāk minētiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir vai nu jāpieņem lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu, ja pieteikuma saņemšanas brīdī ir zināmi kriminālprocesu nepieļaujošie apstākļi, vai arī ir jāuzsāk kriminālprocess. Ja kriminālprocess tiek uzsākts un tā gaitā ir noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums, kriminālprocess tomēr ir jāizbeidz.

Viena no nepilnībām ar ko saskārās darba autore ir tāda, ka 377. pantā nekas nav minēta atruna par to, ka kriminālprocesu nedrīkst izbeigt, ja ir iegūtas ziņas, ka izlīgums panākts draudu vai vardarbības rezultātā vai izmantojot citus prettiesiskus līdzekļus, jo 379.panta 4. daļā šī atruna ir ietverta. Jo kā uzskata darba autore, tad šīs atruna ietveršana ir obligāta.

„Izlīgums ir vienošanās starp noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu, apsūdzēto un cietušo noziedzīgā nodarījumā, turklāt šī vienošanās ir labprātīga”⁷⁰ Kriminālprocesa izbeigšana sakarā ar cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgumu var notikt kā pirmstiesas procesā, tā arī iztiesāšanas laikā, bet tikai līdz tiesas aiziešanai uz apspriežu istabu.

⁷⁰ Liholaja, V. Izlīgums un taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums. Jurista Vārds, 2009, Nr.27, 11.lpp.

„Kā piemēru autore minēs gadījumu, kad tika īstenots cietuša un apsūdzētā izlīgums. 27.11. 2009. Valsts Policijas Ķengaraga iecirknī tika saņemts AR. Iesniegums par viņam izteiktajiem draudiem no M.I. puses, sakarā ar ko tika pieņemts lēmums par kriminālprocesa uzsākšanu pēc Krimināllikuma 12. nodaļas, t.i., noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību. Kriminālprocesa izmeklēšanas laikā tika noskaidrots, ka 27.11.2009. ap plkst. 15:10 Rīgā, Brīvības ielā 30 M.S. izteica draudus A.R., rokās turot nazi. Kriminālprocesa izmeklēšanas laikā cietušā nopratināšanas protokolā A.R. norādīja, ka 27.11.2009. ap plkst. 15:10 Rīgā Brīvības ielā 20, izejot no azartspēļu zāles “Fēnikss,” lai uzsmēķētu, un tajā brīdī piebrauca automašīna BMW ar v/n 000, no kuras izkāpa M.S. Pamanot viņu M.S. pienāca klāt, izņēma nazi un, turot to rokā pavērstu pret viņu, lika viņam kāpt mašīnā. Pēc kā viņš aizskrēja prom no notikuma vietas un par notikušo paziņoja policijai, iesniedzot iesniegumu, jo uzskatīja, ka ar savām darbībām M.I. apdraud viņa dzīvību un veselību.

Kriminālprocesa izmeklēšanas laikā aizdomās turētā nopratināšanas protokolā M.I. norādīja, ka 27.11.2009. ap plkst. 15:10 Rīgā Brīvības ielā 20, piebrauca pie valūtas maiņas punkta „Marika „, kur satika arī A.R., kurš tajā brīdī bija iznācis no azartspēļu zāles “Fēnikss,” pēc kā A.R. prasīja viņam, lai aizdod naudu, uz ko saņēma atteikumu, un tā dēļ sākās konflikts. Kad viņš sajuta, ka starp viņu un A.R. var izvērsties kautiņš, pieskrēja pie automašīnas un paņēma nazi. Norādot to, ka nazi turēja rokās tā, lai to redzot A.R. nobītos un ietu prom. Savu vainu nodarītajā M.S. atzīst un nožēlo.

Līdz ar to kriminālprocesa izmeklēšanas laikā 18.12.2009. saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 381. pantu (izlīguma īstenošana)starp A.R. un M.I. tika noslēgts izlīgums, kurā norādīts, ka puses ir izlīgušas pilnībā brīvprātīgi, saprotot tā sekas un kādi ir tā nosacījumi tāpēc neiebilst pret kriminālprocesa izbeigšanu. Kriminālprocesa izmeklēšanas laikā iegūtie fakti un pierādījumi dod pietiekamu pamatu uzskatīt, ka M.I. rīcībā ir saskatāms KL 132. pantā paredzētais noziedzīgā nodarījuma sastāvs un saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 7. panta 2. daļu par doto noziedzīgo nodarījumu kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums. Ņemot vērā augstāk minēto un to, ka kriminālprocesa izmeklēšanas laikā starp cietušo A.R. un aizdomās turēto M.I. ir noticis izlīgums, tad pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta 9. punktu un 392. panta 1. daļu kriminālprocess tika izbeigts.”⁷¹

Kriminālprocesa 377. panta 10. punkts nosaka, ka kriminālprocess tiek izbeigts arī tad, ja tiek konstatēti Krimināllikumā minētie apstākļi.

Krimināllikuma 28. pants paredz kriminālatbildību izslēdzošo apstākļu veidus.

⁷¹ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr.11087461210

“Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību, kaut arī šajos apstākļos izdarītās darbības principā atbilst šajā likumā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, ir:

- nepieciešamā aizstāvēšanās;
- aizturēšana, nodarot, personai kaitējumu;
- galējā nepieciešamība;
- attaisnojams profesionāls risks;
- noziedzīgas pavēles vai noziedzīga rīkojuma izpildīšana.”⁷²

Saskaņā ar Krimināllikuma 6. pantu, „par noziedzīgu nav atzīstama darbība vai bezdarbība, kam ir Krimināllikumā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, bet kas ir izdarīts apstākļos, kuri izslēdz kriminālatbildību.”⁷³ Tas nozīmē, ka nav krimināli sodāms šajos apstākļos izdarīts Krimināllikumā paredzēts nodarījums, kaut arī personai nodarīts kaitējums un citādos apstākļos par to iestātos kriminālatbildība pēc kāda no krimināllikuma sevišķās daļas pantiem.

“Nepieciešamā aizstāvēšanās – darbība, kas izdarīta aizsargājot valsts vai sabiedrības intereses, savas vai citas personas tiesības, kā arī personu pret uzbrukumu vai uzbrukuma draudiem tāda veidā, ka uzbrucējam tiek radīts kaitējums.”⁷⁴ Kriminālatbildība iestājas tikai tad, ja tiek pārkāptas nepieciešamās aizstāvēšanas robežas. Par šīs robežu pārkāpšanu uzskatāma acīmredzama nesamērība ar uzbrukuma raksturu un bīstamību, radot uzbrucējam tādu kaitējumu, kas nebija nepieciešams aizstāvēbai, (nodarītais kaitējums lielāks kā novērtais) lai atvairītu vai novērstu uzbrukumu. Personai ir tiesības uz nepieciešamo aizstāvēšanos neatkarīgi no tā, vai tai bija iespējas griezties pēc palīdzības pie citām personām, vai arī izvairīties no uzbrukuma.

“Aizturēšana radot personai kaitējumu – darbība, kas vērsta pret personu, kura izdara vai izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Kriminālatbildība iestājas tad, ja pieļauta personai radītā kaitējuma acīmredzama nesamērība nodarījuma, nepakļaušanas vai pretošanās raksturam.”⁷⁵

„Galējā nepieciešamība – darbība, kas tiek veikta, lai novērstu kaitējumu, kas apdraud valsts vai sabiedrības intereses, pašu vai citas personas, ka arī viņu tiesības, ja attiecīgo kaitējumu konkrētos apstākļos nav bijis iespējams novērst ar citiem līdzekļiem, un radītais kaitējums ir mazāks kā novērtais. Galējā nepieciešamība arī izslēdz kriminālatbildību. Galējās nepieciešamības gadījumā kaitējums netiek radīts avotam, kurš izraisījis apdraudējumu, bet gan citam objektam (valsts, vai citas personas interesēm).”⁷⁶

⁷² Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembrī, nr. 193.

⁷³ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembrī, nr. 193.

⁷⁴ Krastiņš, U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. grāmata. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma “AFS”, 2003. 42 lpp.

⁷⁵ Turpat. 42. lpp.

⁷⁶ Turpat. 41. lpp.

„Attaisnojams profesionālais risks – darbība, kurai ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes un, ja darbība izdarīta, lai sasniegtu sociāli derīgu mērķi, kuru nebija iespējams sasniegt citādā ceļā. Profesionālais risks uzskatāms par attaisnojamu, ja persona, kura pieļāvusi risku, ir darījusi visu, lai novērstu kaitējumu tiesiski aizsargātam interesēm. Risks nav attaisnojams, ja tas apzināti saistīts ar vairāku personu dzīvības apdraudējumu vai draudiem izraisīt ekoloģisku katastrofu.”⁷⁷

„Noziedzīgas pavēles, noziedzīga rīkojuma izpildīšana – attaisnojama tikai gadījumos, ja pakļautā persona nav apzinājusies pavēles vai rīkojuma noziedzīgo raksturu un tas nav bijis acīmredzams. Kriminālatbildība iestājas, ja izdarīti noziegumi pret cilvēci, kara noziegumi un genocīds.”⁷⁸

Var tikt izdalītas šādas kriminālatbildību izslēdzošu apstākļu kopējas pazīmes:

- visos gadījumos ir saskatāma personas darbības līdzība ar kāda Krimināllikumā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmēm;
- šādos apstākļos darbības nav prettiesiskas, jo Krimināllikuma 28. pantā ir norādīts, ka pastāv īpaši apstākļi, kas izslēdz personas saukšanu pie kriminālatbildības;
- šādos apstākļos darbības ir vērstas uz sociāli derīga mērķa sasniegšanu;
- kaitīgums, kas ar šādām darbībām tiek nodarīts kādām citas personas interesēm, ir attaisnojams;
- realizējot savas darbības apstākļos, kas izslēdz kriminālatbildību, personas subjektīvā attieksme pret šīm darbībām un kaitīgajām sekām nav noziedzīga, jo darbības vērstas uz sociāli derīga mērķa sasniegšanu;
- persona ievērojusi Krimināllikuma paredzētos nosacījumus, kas nepieciešami, lai viņas darbības varētu atzīt par tādām, kas izslēdz kriminālatbildību.”⁷⁹

Šis apstāklis ir jauninājums Kriminālprocesa likumā, jo līdz šim tāds apstāklis, kurš nepieļautu kriminālprocesi, Latvijas kriminālprocesa vēsturē neeksistēja.

Apskatot kriminālprocesa nepieļaujošo apstākļu veidus no teorētiskā un arī praktiskā viedokļa ir jāsecina, ka procesa virzītāja likumīgam, pamatotam, motivētam un savlaicīgi pieņemtam lēmumam par procesa izbeigšanu, ir ļoti liela kriminālprocesuālā nozīme. Šāds procesa virzītāja lēmums garantē, ka neviens nevainīgais netiks saukts pie kriminālatbildības un notiesāts, kā arī tas ir vērsts uz to lai aizsargātu no noziedzīgiem nodarījumiem cietušo personu likumīgās tiesības un intereses.

⁷⁷ Krastiņš, U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. grāmata. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma “AFS”, 2003. 42. lpp.

⁷⁸ Krastiņš, U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. grāmata. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma “AFS”, 2003. 43 lpp.

⁷⁹ Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000. 32 – 33 lpp.

Izpētot Kriminālprocesuālā likuma 377. pantā norādītos apstākļos, kas nepieļauj kriminālprocesu, kļūst redzams, ka tikai daļa no tiem ir tādi, kurus iespējams konstatēt pirms kriminālprocesa uzsākšanas. Taču vairāki no Kriminālprocesa likumā minētiem apstākļiem kas nepieļauj kriminālprocesu var noskaidroties tikai pirmstiesas izmeklēšanas gaitā, kā arī pēc pirmstiesas procesa pabeigšanas, kad krimināllieta tika nodota tiesai iztiesāšanai.

Taču jāatzīmē, ka 377. pantā minētais pamats nav vienīgais, kuram pastāvēt ir nepieciešams izbeigt kriminālprocesu. Jāņem vērā arī tas, ka kriminālprocesa izbeigšanas pamats ir noteikts arī Kriminālprocesa likuma 379. pantā un 392. panta 2. daļā. Kriminālprocesa likuma 379. pantā ir noteikts patstāvīgu kriminālprocesa izbeigšanas gadījumu bloks blakus kriminālprocesa nepieļaujošiem apstākļiem.

Kriminālprocesa likums 392. panta 2.daļā ir noteikts, ka „ja konkrētā aizdomās turētā vai apsūdzētā vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā pierādīt pirmstiesas procesā nav izdevies un nav iespējams savākt papildu pierādījumus, procesa virzītājs pieņem lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu pret šo personu, bet izmeklēšanu turpina.”⁸⁰

Jāņem vērā arī tas, ka kriminālprocesu var **izbeigt, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, kas noteikts Kriminālprocesa likuma 379. pantā**. Jāatzīmē, ka šajā pantā ir veikti būtiski grozījumi, pirmkārt ir mainīts to amatpersonu loks, kas tiesīgas pieņemt lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 379. panta 1. daļu. Līdz 2009. gada 1. jūlijam šādas tiesības bija izmeklētājam, gan prokuroram, bet no grozījumu spēkā stāšanās brīža izmeklētājs attiecīgu nolēmumu var pieņemt tikai ar uzraugošā prokurora piekrišanu.

Pirms tiek aplūkoti tie gadījumi, kad kriminālprocess tiek izbeigts, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, jāatzīmē, ka „atbrīvošana no kriminālatbildības nozīmē, ka personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, ar kompetentas valsts institūcijas lēmumu atbrīvo no pienākuma tikt tiesātai un pakļautai tiesas noteiktajam valsts piespiedu līdzeklim-sodam.”⁸¹

377. pants un 379. pants atšķiras ar to, ka 377. pantā ir noteiktas procesa virzītāja tiesības neuzsākt kriminālprocesu paredzētos gadījumos un pienākumi izbeigt kriminālprocesu, taču šeit nav nepieciešama uzraugošā prokurora atļauja, kas savukārt ir nepieciešama 379. panta ietvaros.

Kriminālprocesa likuma 379. pants nosaka, ka „izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja:

- 1) izdarīts noziedzīgs nodarījums, kuram ir noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet ar kuru nav radīts tāds kaitējums, lai piesprieztu kriminālsodu;

⁸⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

⁸¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1.grāmata. Vispārīgā daļa. – Rīga: “AFS”, 2007. 202 lpp.

- 2) persona, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, ir izlīgusi ar cietušo vai viņa pārstāvi;
- 3) noziedzīgu nodarījumu izdarījusi nepilngadīga persona un ir konstatēti noziedzīga nodarījuma izdarīšanas īpašie apstākļi, un par nepilngadīgo personu iegūtas ziņas, kas mīkstina tās atbildību;
- 4) kriminālprocesu nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā.

(2) Izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokurors var izbeigt kriminālprocesu un materiālus par nepilngadīgo nosūtīt audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanai.

Jāņem vērā tas, ka nedrīkst izbeigt kriminālprocesu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, ja iebilst persona, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, vai tās pārstāvis.”⁸² Pārejot pie **379. panta 1. daļas 1. punkta** plašāka raksturojuma, respektīvi, kad izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu var izbeigt kriminālprocesu, ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, kuram ir noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet ar kuru nav radīts tāds kaitējums, lai piespriestu kriminālsodu. Pirms tiek aplūkots šis kriminālprocesa izbeigšanas iemesls, autore vēlas vērst uzmanību uz to, ka 379. pantā paredzētajos gadījumos kriminālprocesu var izbeigt tikai ar uzraugošā prokurora atļauju, savukārt 377. pantā paredzētajos gadījumos, izmeklētājs varēja izbeigt kriminālprocesu bez uzraugošā prokurora atļaujas. Pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, tajā norādāmi motīvi, kas gūti, izvērtējot konkrētās lietas apstākļus – nodarījuma raksturu un ar to radīto kaitējumu, kaitējuma atlīdzināšanu, apsūdzētā personību un tā attieksmi pret nodarījumu, atbildību mīkstinošos un pastiprinošos apstākļus – un radījuši pārliecību par tāda lēmuma pieņemšanas nepieciešamību.

Atgriežoties pie 379. panta 1. daļas 1. punkta, jāatzīmē, ka bieži vien praksē rodas problēmas, kas saistītas ar radītā kaitējuma pakāpes vērtējumu. Nav precīza skaidrojuma vārdiem „nav radīts tāds kaitējums,” tālab bieži rodas situācijas, ka nodarītā kaitējuma apmēru izmeklētājs vai prokurors interpretēt katrs pēc saviem ieskatiem. Kaitējuma novērtējums vienmēr ir fakta jautājums, kas katru reizi izskatāms īpaši. To nevar izteikt tikai naudas izteiksmē. Kaitējuma vērtējumu var iespaidot cietušās personas materiālais stāvoklis, noziedzīgā nodarījuma raksturs, izplatība sabiedrībā un citi apstākļi. Tāpēc likumdevējs nav noteicis striktu robežu, no kādas kaitējums uzskatāms par tādu, lai nepastāvētu nepieciešamība piespriest kriminālsodu. Kaitējuma vērtēšana katrā konkrētā situācijā ir izmeklētāja un prokurora kompetence. Cietušā iesniegumā vai tam pievienotajos materiālos (piemēram, par zādzību vai mantas bojāšanu nelielā apmērā, atsevišķu koku nociršanu cietušā zemē) vienmēr jābūt uzrādītai noziedzīgā nodarījuma priekšmeta kopējai vērtībai.

⁸² Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

Vērtējot noziedzīgā nodarījuma radītā kaitējuma pakāpi, kaitējums par tādu, kas neizsauc nepieciešamību piemērot kriminālsodu, varētu būt atzīstams, ja izdarīts kriminālpārkāpums vai mazāk smags noziegums. Krimināllikuma 58.panta 1.daļa nav piemērojama, ja Krimināllikuma Sevišķās daļas pantā paredzēta atbildība par nodarījumu (arī kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu), kas radījis būtisku kaitējumu, būtiska kaitējuma jēdziens definēts likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību.” Šī likuma 23. panta 1. daļa nosaka, ka “atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses un tiesības vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams.”⁸³

Ļoti būtiski ir arī tas, lai cietušais savā iesniegumā vai tam pievienotajos materiālos (piemēram, par zādzību vai mantas bojāšanu nelielā apmērā, atsevišķu koku nociršanu cietušā zemē) vienmēr uzrādītu noziedzīgā nodarījuma priekšmeta kopējo vērtību. Jo vērtējot noziedzīga nodarījuma radītā kaitējuma pakāpi, šim iesniegumam būs liela nozīme.

Savukārt, vadoties no Kriminālprocesa likuma 377.panta 2.punkta, kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process jāizbeidz, ja izdarītajā nodarījumā nav noziedzīga nodarījuma sastāva, proti- iztrūkst kaut viena no noziedzīga nodarījuma pazīmēm, tai skaitā arī noziedzīga nodarījuma kaitīgums. Piemēram, Krimināllikuma 129.panta 1.daļā paredzētā kriminālatbildība par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu, pārkāpjot personas aizturēšanas nosacījumus, iestājas, ja cietušajam nodarīts vismaz vidēja smaguma miesas bojājums. Viegla miesas bojājuma ar veselības traucējumu nodarīšana personas aizturēšanas laikā šā noziedzīgā nodarījuma sastāvu neveido. Ja cietušais savā pieteikumā par Kriminālprocesa likuma 7.panta 2.daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu, pastāvotniecīgam kaitējumam, vienlaicīgi norāda, ka nevēlams, lai tiktu uzsākts kriminālprocess, procesuāli pilnvarotai amatpersonai lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu jāpieņem, vadoties no Kriminālprocesa likuma 377.panta 8.punkta, jo saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 333¹.panta 2.daļu izdarāms secinājums, ka iztrūkst cietušā pieteikums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata.

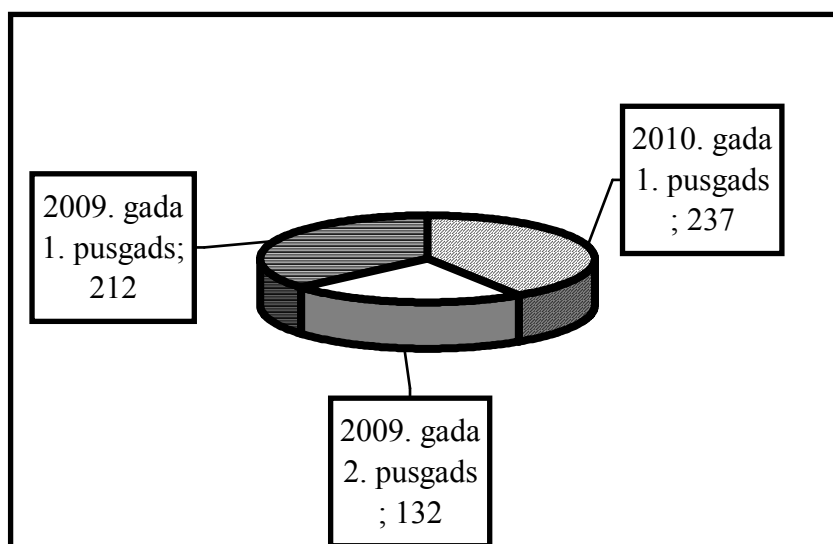
Aplūkojot un izanalizējot Valsts Policijas Rīgas Reģionālās policijas pārvaldes statistikas datus, kas attiecas uz izbeigtajiem kriminālprocesiņiem pēc Kriminālprocesa likuma 379. panta 1.daļas.1.punkta.(**skat att.2.5.**)

Attēlā 2.5. ir attēlots, ka visvairāk kriminālprocesu pēc 379. panta 1.d.1.pk. tikai izbeigti 2010. gada pirmajā pusgadā, kad no 14425 izbeigtajiem kriminālprocesiņiem, 237 tika izbeigti pēc

⁸³ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9.decembris, nr.193.

iepriekš minētā panta. 2009. gada 1. pusgadā no 9670 izbeigtajiem kriminālprocesiem, 212 tikai izbeigti pēc 379. panta 1.d.1.pk.

Vismazāk kriminālprocesu pēc 379. panta 1.d.1.pk. tika izbeigti 2009. gadā, no 10609 izbeigtajiem kriminālprocesiem tikai 132, kas ir par (-105) kriminālprocesiem mazāk nekā 2010. gada 1. pusgadā un par (-80) kriminālprocesiem mazāk nekā 2009. gada 1. pusgadā.”

2.5. att. Izbeigto kriminālprocesu skaits no 2009. gada 1.pusgada-2010. gada 1.pusgadam pēc 379. panta 1.daļas.1.punkta.⁸⁴

Kriminālprocesa likuma 379. panta 1. daļas 2. punkts, paredz iespēju izbeigt kriminālprocesu, ja persona, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, ir izlīgusi ar cietušo vai viņa pārstāvi. Krimināllikuma 7. panta 2. daļā ir noteikts, ka „Kriminālpārkāpums ir nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par diviem gadiem, vai vieglāks sods.”⁸⁵ Savukārt, kā norāda Krimināllikuma 7. panta 3. daļa, tad „mazāk smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem, bet ne ilgāku par desmit gadiem.”⁸⁶

Kā izriet no Kriminālprocesa likuma 377. panta un 379. panta, tad izlīgumam var būt vairākas procesuālas sekas, pirmkārt, tas var būt kā kriminālprocesu nepieļaujošs apstāklis, kas paredzēts Kriminālprocesa likuma 377. panta 9. punktā. Un kā pamats personas atbrīvošanai no kriminālatbildības, kas paredzēts 379. panta 2. punktā.

⁸⁴ Valsts Policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes iecirkņu darba rezultāti –[atsauce 20.08.2010.]. Pieejams: <http://intra.rgpp.gov.lv/images/stories/dmdocuments/statistika/Slodze0710.xls>

⁸⁵ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris. nr. 193.

⁸⁶ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris. nr. 193.

Izlīgums starp apsūdzēto un cietušo vai viņa pārstāvi var notikt visos kriminālprocesa veidos, taču tā tiesiskās sekas ir atkarīgas no tā, kādā – publiskās vai privātās apsūdzības kriminālprocesā – izlīgums ir noslēgts. Izlīgumu privātās apsūdzības kriminālprocesā nekādā gadījumā nedrīkst vērtēt kā apstākli, kas pieļauj lēmuma pieņemšanu par kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības. Līdz ar to kriminālprocesa izbeigšana pēc Kriminālprocesa likuma 377. panta 9. punkta tiek izbeigta tikai attiecībā uz privāto apsūdzību, kad nav cietušā pieteikuma. Kriminālprocesa izbeigšana, atbrīvojot personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, no kriminālatbildības, tiek veikta, vadoties no Kriminālprocesa likuma 379.panta pirmās daļas 2.punkta un ir attiecināma uz KPL 7.panta pirmajā daļā norādīto publiskās apsūdzības kriminālprocesu, kā arī Krimināllikuma 130.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas saistīts ar vardarbību ģimenē.

Izlīgums ar vainīgo personu ir cietušā tiesības. Cietušais var izlīgt ar vainīgo jebkura noziedzīga nodarījuma gadījumā. Izlīguma sekas var būt dažādas, atkarībā no tā, kāds noziedzīgs nodarījums ir izdarīts. Izlīgums būs kā pamats obligātai kriminālprocesa izbeigšanai visās tajās lietās, kuras var uzsākt tikai tad, ja saņemts cietušā pieteikums.

Cietušais un persona, kas izdarīja noziedzīgu nodarījumu jāpieņem lēmums par izlīguma īstenošanu kriminālprocesā patstāvīgi, bez viltus un spaidiem. Ja, izlīgums tiks noslēgts ar viltu un spaidiem, tad tiks pārkāpts Kriminālprocesa likuma 379. panta 4. punkts, kurš nosaka, ka „izbeigt kriminālprocesu uz izlīguma pamata nedrīkst, ja ir iegūtas ziņas, ka izlīgums panākts draudu vai vardarbības rezultātā vai izmantojot citus prettiesiskus līdzekļus.”⁸⁷ Jāatzīmē, ka likums nenosaka no kuras puses jābūt piedāvājumam izlīgt kriminālprocesā, līdz ar to šāds piedāvājums var būt gan no cietušā, gan no personas, kas izdarīja noziedzīgu nodarījumu. Jāņem vērā arī tas, ka izlīgumam jābūt noslēgtam labprātīgi, bez jebkādiem viltus, draudiem vai spaidiem. Būtiski ir tas, ka galvenais izlīguma mērķis ir panākt vienošanos starp cietušo un noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu. Šī vienošanās varētu būt panākta arī ar nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu cietušajam. Bakalaura darba autore vēlas atzīmēt, ka obligāta prasība izlīguma īstenošanā, tā ir cietušā un vainīgās personas, kas izdarīja noziedzīgu nodarījumu nopratināšana, kurā obligāti jānorāda, ka aizdomās turētais vai apsūdzētais sedzis cietušajam noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas rezultātā radīto kaitējumu un cietušais saņēmis pilnīgu atlīdzinājumu. Nopratināšanas protokolos jānorāda arī, ka attiecībā pret vienu vai otru pusi nebija veikti nekādi spaidi vai draudi, jo citādi izlīgumu nedrīkst īstenot. Izlīgums nepārprotami samazinās tiesāto personu skaitu, arī to cilvēku skaitu, kas notiesāti ar reālu brīvības atņemšanu. Būtisks trūkums, ko autore saskatīja bakalaura darbā ir tas, ka 379. pantā nav ietvert kritēriji, pēc kuriem procesa virzītājam būtu jāvadās, nosakot, vai konkrētajos faktiskajos apstākļos izmantot

⁸⁷ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

vai neizmantot izbeigt kriminālprocesu uz izlīguma pamata. Nākas secināt, ka tādā veidā tā ir katra konkrēta procesa virzītāja izšķiršanās attiecībā uz konkrētu gadījumu.

379. panta 1. daļas 3. punkts nosaka, ka „noziedzīgu nodarījumu izdarījusi nepilngadīga persona un ir konstatēti noziedzīga nodarījuma izdarīšanas īpašie apstākļi, un par nepilngadīgo personu iegūtas ziņas, kas mīkstina tās atbildību.”⁸⁸ Kā skaidro krimināltiesisko zinātņu profesors U. Krastiņš „ar noziedzīga nodarījuma īpašajiem apstākļiem ir jāsaprot noziedzīga nodarījuma izdarīšana vardarbības ietekmē, materiālas vai citādas atkarības dēļ, smagu personisku vai ģimenes apstākļu dēļ. Kā arī par apstākļiem atzīstama arī nepilngadīgā iesaistīšana noziedzīgā nodarījuma veikšanā, viņa novešana līdz dzēruma stāvoklim, pamudināšana lietot narkotiskās, psihotropas vai citas apreibinošās vielas, ja šīs pret nepilngadīgo vērstās noziedzīgās darbības sekmējušas noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.”⁸⁹

Taču nedrīkst aizmirst arī to, ka par īpašiem noziedzīga nodarījuma izdarīšanas apstākļiem jāsaprot arī Krimināllikuma 47. pantā minētie atbildību mīkstinošie apstākļi, kas raksturo situāciju, kura veicinājusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Krimināllikuma 47. pants nosaka, ka ‘‘par atbildību mīkstinošiem apstākļiem atzīstami šādi apstākļi:

- noziedzīgā nodarījuma izdarītājs pieteicies par vainīgu, vaļširdīgi atzinies un nožēlojis izdarīto;
- vainīgais aktīvi veicinājis noziedzīgā nodarījuma atklāšanu un izmeklēšanu; vainīgais sekmējis citas personas nozieguma atklāšanu;
- vainīgais labprātīgi atlīdzinājis nodarīto zaudējumu vai novērsis radīto kaitējumu; noziedzīgais nodarījums izdarīts smagu personisku vai ģimenes apstākļu dēļ;
- noziedzīgais nodarījums izdarīts vardarbības iespaidā, materiālas vai citādas atkarības dēļ;
- noziedzīgais nodarījums izdarīts cietušā prettiesiskas vai amorālas uzvedības ietekmē;
- noziedzīgais nodarījums izdarīts, pārkāpjot nepieciešamās aizstāvēšanās, galējās nepieciešamības, noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas aizturēšanas, attaisnojama profesionālā riska, pavēles un rīkojuma izpildīšanas tiesiskuma nosacījumus;
- noziedzīgo nodarījumu izdarījusi grūtniece;
- noziedzīgo nodarījumu izdarījusi persona ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī.”⁹⁰

⁸⁸ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

⁸⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1. grāmata. Vispārīgā daļa. – Rīga: “AFS”, 2007. 229 lpp

⁹⁰ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembrī, nr. 193.

379. panta 1. daļas 4. punkts nosaka, ka „izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja kriminālprocesu nav iespējams pabeigt saprātīgā termiņā.”⁹¹

Izpētot literatūru autore neatrada tiešu norādi uz to, kā tiek skaidrots saprātīgs termiņš. Izpētot citu valstu Kriminālprocesa kodeksus autore saskārās ar to, ka saprātīga termiņa jēdziens nav arī Krievijas Kriminālprocesa kodeksa likumā, ne arī Ukrainas Kriminālprocesa kodeksā. Vienīgi Ukrainas tiesību zinātnieks A.P. Buščenko min aizturēšanas un apcietinājuma saprātīgu termiņu kritērijus: „lietas sarežģītība, lietas vadība no varas iestāžu puses, kā arī apelanta (procesa dalībnieka, kura brīvība ierobežota) uzvedība.”⁹²

Interesanti, ka dažu valstu kriminālprocesa regulējošajos normatīvajos aktos ir minēti saprātīgu termiņu kritēriji. Tā, piemēram, Moldovas Kriminālprocesa kodeksa 20. panta otrajā daļā ir atspoguļoti šādi kritēriji: „lietas sarežģītība; procesa pušu uzvedība; kriminālvajāšanas iestādes un tiesas iestādes uzvedība.”⁹³

Kriminālprocesa likuma 14. panta 1. punkta 1. daļā ir noteikts, ka „ikvienam ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tas ir, bez neattaisnotas novilcināšanas.”⁹⁴

Attiecībā uz šo kriminālprocesa izbeigšanas pamatu pastāv nepilnības. Pirmkārt, uz doto brīdi katrs procesa virzītājs balstās uz personīgiem principiem, kas ir saprātīgs termiņš. Vajag noteikt nepārprotamus rāmjus – kā citos gadījumos. Piemēram, ja cilvēku iespējams aizturēt uz septiņdesmit divām stundām, tad ir nepārprotami noteikts, ka nav tiesiska pamata viņu ilgāk turēt apcietinājumā.

Otrkārt, autore piekrīt juridisko zinātņu doktores Ā. Meikališas viedoklim, par to, ka „ja procesa virzītājam ir piešķirtas tikai tiesības, nevis uzlikts pienākums respektēt personas tiesības uz saprātīgu termiņa ievērošanu, tad tiesību piemērošanas praksē var sagaidīt gadījumus, kad atsevišķos procesos attiecīgās personas tiesības netiks ievērotas.”⁹⁵

Līdz ar to autore uzskata, ka Kriminālprocesa likumā būtu jānosaka saprātīgā termiņa robežas, kad tas sākas un kad beidzas.

Kriminālprocesa likuma 379. panta 2. daļa paredz to, ka „izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu vai prokurors var izbeigt kriminālprocesu un materiālus par nepilngadīgo nosūtīt audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanai.”⁹⁶ Kā nosaka likuma „Par audzinoša

⁹¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

⁹² Bulgakova, Ilona. Izmeklēšanas termiņu problemātika pirmstiesas procesā. Jurista Vārds, 2009, Nr.22, 10.lpp.

⁹³ Уголовно-процессуальный Кодекс Республики Молдова [tiešsaiste] – [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

⁹⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

⁹⁵ Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. Kriminālprocess raksti. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 202 lpp.

⁹⁶ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” 1. panta 2. daļa, tad „audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi tiek piemēroti, lai sasniegtu šādus mērķus:

- sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērnā;
- bērna orientāciju uz atturēšanos no pretlikumīgām darbībām;
- bērna ar sociālās uzvedības novirzēm reintegrāciju sabiedrībā.’’⁹⁷

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus var piemērot personām vecumā no 11 līdz 18 gadiem. Taču, tā kā personu var saukt pie kriminālatbildības un noteikt sodu tikai tad, kad viņi ir snieguši 14 gadu vecumu, tas nozīmē, ka audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus var piemērot nepilngadīgajiem vecuma no 14-18 gadiem.

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi ir:

- izteikt brīdinājumu;
- uzlikt par pienākumu atvainoties cietušajām personām, ja tās piekrīt tikt ar vainīgo;
- nodot bērnu galvojumā vecākiem vai aizbildņiem, kā arī citām personām, iestādēm vai organizācijām;
- uzlikt par pienākumu ar savu darbu novērst radītā kaitējuma sekas;
- bērnam, kurš sasniedzis 15 gadu vecumu un kuram ir ienākumi, — uzlikt par pienākumu atlīdzināt nodarīto zaudējumu;
- uzlikt par pienākumu veikt sabiedrisko darbu;
- ievietot bērnu sociālās korekcijas izglītības iestādē.

Minētos audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus var piemērot kā pamata piespiedu līdzekļus. Papildus minētajiem audzinoša rakstura piespiedu līdzekļiem var uzlikt par pienākumu ārstēties no alkoholisma, narkotisko, toksisko vai psihotropo vielu atkarības.

Par apstākļiem, kas ņemami vērā, izlemjot jautājumu par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu, uzskatāmi:

- 1) noziedzīga nodarījuma izdarīšana pirmo reizi;
- 2) pozitīvs raksturojums no mācību iestādes, dzīvesvietas vai darba vietas;
- 3) vainīga vecums, veselības stāvoklis un citi.

Šīs nodaļas beigās, autore vēlas atzīmēt, ka nepilnības, kas pastāv attiecībā uz kriminālprocesa izbeigšanu pastāv un to novēršanai kriminālprocesa likumā ir jāievieš vairāki grozījumi, kas spēt turpmāk šīs nepilnības novērst.

⁹⁷ Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 12. maijs, nr.74 .

3. Kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība

Kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība ietver sevī veselu kopumu ar procesuālām darbībām un lēmumiem. Katra no šīm darbībām ir virzīta uz to, lai nodrošinātu likumīgu un pamatotu lēmuma pieņemšanu par kriminālprocesa izbeigšanu, kā arī, lai tiktu garantētas kriminālprocesā iesaistīto personu tiesības un likumiskās intereses.

Izbeigt kriminālprocesu pirmstiesas procesā tiesīgs procesa virzītājs-izmeklētājs un prokurors, citas procesuāli pilnvarotas amatpersonas nav pilnvarotas pieņemt lēmumu par procesa izbeigšanu.

Krievu tiesību zinātniece Dočija R. Skaidro, ka “kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība ir procesuālo darbību kopums, kuru nepieciešams realizēt, lai lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu būtu likumīgs un varētu stāties spēkā.”⁹⁸

Latvijas Republikas Kriminālprocesa likums nosaka virkni darbību, kuras jāveic procesa virzītājam izbeidzot kriminālprocesu. Taču jāatzīmē, ka kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība var sastāvēt no dažādām procesuālām darbībām, to pierāda vairāku tiesību zinātnieku paustais viedoklis. Piemēram, Guļajevs A. uzskata, „ka kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība, sastāv no sekojošiem posmiem:

1. Kriminālprocesā iesaistītām personām tiek izskaidrots, ka kriminālprocesu iespējams izbeigt uz izlīguma pamata;
2. Tiek sastādīts motivējošs lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu;
3. Lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu norāda rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem, aresta atcelšanu mantai utt.;
4. lēmuma kopija par kriminālprocesa izbeigšanu tiek nosūtīta uzraugošajam prokuroram;
5. kriminālprocesā iesaistīto personu iepazīstināšana ar lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu;
6. lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu izpilde.”⁹⁹

Kā izprot bakalaura darba autore pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma , tad kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība sastāv no sekojošiem posmiem.

1. procesa virzītājs nosaka kriminālprocesa izbeigšanas pamatu;
2. lēmuma pieņemšana par kriminālprocesa izbeigšanu;
3. pareiza lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu noformēšana;
4. lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu kopijas iesniegšana uzraugošajam prokuroram, lai tiktu veikta tā pārbaude;

⁹⁸ Дочия, Р. Современные проблемы института прекращения уголовного дела. Москва: 2003. 11с.

⁹⁹ Гуляев, А.П. Прекращение уголовного дела в условиях деятельности органов дознания. Москва: 2005-29 с

5. pārbaudīt lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu likumību un pamatotību;
6. lēmuma izpilde.

Pirmais posms sākas ar to, ka procesa virzītājs veic savākto pierādījumu analīzi, lai noteiktu vai pastāv kāds no KPL 377. pantā minētajiem apstākļiem, kas neļauj turpināt uzsākto kriminālprocesu. Ņemot vērā arī tos gadījumus, kad izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, izmeklētājs, prokurors var izbeigt kriminālprocesu, kas noteikti 379. pantā. Kā arī izvērtē vai konkrētā aizdomās turētā vai apsūdzētā vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā pierādīt pirmstiesas procesā ir izdevies un ir savākti papildus pierādījumi. Jo, ja tas nav izdevies, tad kriminālprocess jāizbeidz pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 392. panta 2. daļu.

Otrais posms ir lēmuma pieņemšana par kriminālprocesa izbeigšanu. Lēmuma pieņemšana par kriminālprocesa izbeigšanu tā ir darbība, kuras laikā notiek lietas apstākļu novērtēšana ar mērķi noteikt kriminālprocesa izbeigšanas pamata esamību vai neesamību.

Kriminālprocesa likuma 392.¹pantā 1. daļā ir noteikts, ‘‘ja pirmstiesas procesā tiek konstatēti apstākļi, kas nepieļauj kriminālprocesu vai var būt par pamatu personas atbrīvošanai no kriminālatbildības, vai ja nav pierādīta apsūdzība un nav iespējams savākt papildu pierādījumus, procesa virzītājs pieņem lēmumu par kriminālprocesa vai tā daļas izbeigšanu.’’¹⁰⁰

Treškārt ir pareizi jānoformē lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu. Kriminālprocesa likums nosaka tos nosacījumus, kurus nepieciešams ievērot sastādot šo lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu. Diemžēl daudzos gadījumos tiek pieļautas kļūdas, piemēram lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu nav motīvu daļas, pastāv pretrunas starp aprakstošo un rezolutīvo daļu, kas rada nenovēršamas šaubas par šī lēmuma pareizību un, beidzas ar tā atcelšanu. Ir ļoti būtiski, lai lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu tiktu ievērota tā struktūra. Respektīvi, tajā jābūt aprakstošai daļai, motīvu daļai un rezolutīvai daļai.

Procesa virzītāji ļoti reti ņem vērā motivācijas specifiku lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu. Ļoti būtiski norādīt motivācijas daļā to, ko pieprasa likums.

Kriminālprocesa likuma 392.¹panta 2. daļā ir noteikts, ka ‘‘lēmuma motīvu daļā norāda kriminālprocesa vai tā daļas izbeigšanas iemeslu un pamatu.’’¹⁰¹ Savukārt ‘‘lēmuma aprakstošajā lēmuma daļā jānorāda:

- kriminālprocesa uzsākšanas pamatu;
- ziņas par aizdomās turētā vai apsūdzētā personību;
- kad un par kādu noziedzīgu nodarījumu celta un izsniegta apsūdzība vai persona tiek turēta aizdomās;
- piemēroto drošības līdzekli;

¹⁰⁰ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

¹⁰¹ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

- vai pirms šā lēmuma pieņemšanas pret kādu no apsūdzētajiem vai aizdomās turētajiem kriminālprocess bija izbeigts kādā tā daļā.

Nedrīkst aizmirst arī par kriminālprocesa izbeigšanas lēmuma rezolutīvo daļu, kurā norāda:

- pieņemto lēmumu par kriminālprocesa vai tā daļas izbeigšanu;
- drošības līdzekļa atcelšanu;
- aresta atcelšanu mantai;
- rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem un vērtībām;
- lēmuma pārsūdzēšanas kārtību.¹⁰²

Lai atrisinātu radušos problēmu, kas saistīta ar to, ka daudzi procesa virzītāji bieži vien pieļauj kļūdas sastādot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu. Nepieciešams Kriminālprocesa likumā ietvert prasību, par to, lai lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu aprakstošajā un motīvu daļā visi pierādījumi tiktu novērtēti, un, lai nebūtu šaubu par aizdomās turamā vai apsūdzētā nevainīgumu. Lēmumam par kriminālprocesa izbeigšanu ir jābūt likumīgam un pamatotam, tāpat kā spriedumam. Līdz ar to lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu var uzskatīt par pamatotu, ja tas atbilst sekojošām prasībām.

- Secinājumi, kas formulēti šajā lēmumā apliecina kriminālprocesā esošos pierādījumus;
- Kriminālprocesā ir ņemti vērā visi pierādījumi;
- Šie pierādījumi ir apkopoti vienkopus;
- Pamatojoties uz šiem pierādījumiem tiek izvirzīts tikai viens slēdziens;
- Secinājumi nav pretrunā ar faktiskajiem apstākļiem;
- Rezolutīvā daļa lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu atbilst tā aprakstošai daļai.

Procesa virzītājam ir jāatrisina visi jautājumi, kas saistīti ar drošības līdzekļa atcelšanu, aresta atcelšanu mantai u.c. Protams, ne katra no šīm procesuālajām darbībām ir obligāta izbeidzot kriminālprocesu. Šāds lēmums tiek pieņemts tikai, tad, kad tas ir nepieciešams un pastāv noteikti apstākļi. Piemēram, ir lietiskie pierādījumi, tad lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu, tā rezolutīvajā daļā ir jānorāda veicamie pasākumi ar tiem.

Ceturtkārt, lai pārbaudītu lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu likumību un pamatotību, kopija tiek nosūtīta uzraugošajam prokuroram uz pārbaudi. Saņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, uzraugošajam prokuroram ir jāpārbauda šī dokumenta pareizība. Ja lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu nav motivējošās daļas un informācijas par ieinteresētajiem kriminālprocesā dalībniekiem un izskaidrotām to tiesībām, tas var radīt šaubas par šī lēmuma pareizību. Šādos gadījumos uzraugošais prokurors var pieprasīt krimināllietas materiālus un iepazīties ar tiem, lai izdarītu secinājumus par pieņemtā lēmuma pamatotību un

¹⁰² Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

likumību. Ļoti būtiski, lai prokurors iepazītos ar krimināllietas materiāliem, kad kriminālprocess ir izbeigts tāpēc, ka nav bijis noziedzīga nodarījuma sastāva, vai noziedzīgs nodarījums nav noticis. Autore vēlas atzīmēt, ka Kriminālprocesa likumā nav norādīts termiņš, kurā ir jāiekļaujas procesa virzītājam nosūtot lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu. Līdz ar to autore uzskata, ka Kriminālprocesa likumā būtu nepieciešamas iekļaut termiņu, kas noteiktu cik ilgā laikā ir jāizpilda šis pienākums.

Autore vēlas atzīmēt, ka Kriminālprocesa likuma paredz to, ka procesa virzītājs var pats pieņemt lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu, t.i., Kriminālprocesa likuma 377. pantā paredzētajos gadījumos. Tas nozīmē, ka uzraugošais prokurors saņemot lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu var to atcelt tikai tad, ja tas ir nepamatots vai nelikumīgs. Šajā gadījumā uzraugošā prokurora uzdevums ir pārbaudīt lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu, pamatotību un likumību, jeb novērtēt to no tiesiskā viedokļa.

Savukārt 379. panta ietvaros izmeklētājs kriminālprocesu var izbeigt tikai ar uzraugošā prokurora atļauju. Šajā gadījumā iet runa nevis par lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu likumību vai pamatotību, bet gan par sankciju ko lēmumā ir norādījis izmeklētājs. Tas nozīmē, ka tikai ar uzraugošā prokurora atļauju šī sankcija var tikt piemērota.

Kā nosaka, Kriminālprocesa likuma 393.panta 1. daļa, tad „procesuāli pilnvarota persona izbeigtu kriminālprocesu vai pret personu izbeigtu kriminālvajāšanu var atjaunot, atceļot lēmumu par izbeigšanu, ja konstatēts, ka tā pieņemšanai nebija likumīga pamata, vai ja atklāti jauni apstākļi, kuri nebija zināmi procesa virzītājam lēmuma pieņemšanas brīdī un kuriem ir būtiska nozīme lēmuma pieņemšanā.”¹⁰³ No šī panta izriet, ka atzīstot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu kā nelikumīgu vai nepamatotu, vai atklāti jauni apstākļi, tas tiek atjaunots. Jāatzīmē, ka procesa virzītājam nav tādu tiesību, kā pašam atcelt savu lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu.

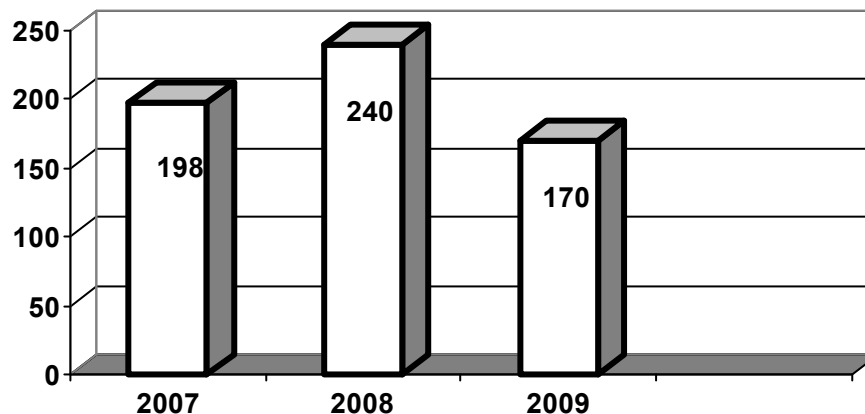
Kriminālprocesa likumā nav tieši noteikts, ko saprot ar kriminālprocesa atjaunošanu, taču kā skaidro krievu tiesību zinātnieks Guļajevs A. tad „tā ir tiesiska darbība, kura rodas pastāvot noteiktam pamatam un realizējas likuma noteiktā kārtībā. Līdz ar to kriminālprocesa atjaunošana ir darbība, kuru iepriekš nevar izplānot, jo tā tiek veikta tikai tad, kad ir pieļauta kļūda vai pastāv nepilnības.”¹⁰⁴ Ja izbeigtais kriminālprocess tiek atjaunots, tad kriminālprocesa likumā nav noteikt, kuram ir pienākums paziņot procesa dalībniekiem par tā atjaunošanu, un kādā kārtībā un formā notiek šī paziņošana.

Aplūkojot statistikas datus par atjaunotajiem kriminālprocesiem, kurus ir atjaunojuši uzraugošie prokurori, tad situācija ir sekojoša. 2007. gadā tika atjaunoti 198 kriminālprocesi, kas

¹⁰³ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.

¹⁰⁴ Гуляев, А.П. Прекращение уголовного дела в условиях деятельности органов дознания. Москва: 2005-29 с

ir par (-42) kriminālprocesiem mazāk nekā 2008 gadā. Savukārt 2008. gadā tika atjaunots visvairāk izbeigto kriminālprocesu 240. Attēlā Nr. 3.1. ir attēlots, ka vismazāk izbeigto kriminālprocesu tika atjaunots tieši 2009. gadā, tikai 170.

3.1.att. Atjaunoto kriminālprocesu skaits no 2007. gada -2009. gadam.¹⁰⁵

Dotie statistikas dati, kas attēloti 3.1. attēlā liecina, ka procesa virzītāji tomēr pieļauj kļūdas attiecībā uz lēmumiem par kriminālprocesa izbeigšanu.

Piektkārt, jāatceras, ka kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtībā ir jāievēro kriminālprocesā iesaistīto personu tiesības un likumiskās intereses. Tas nozīmē, ka laicīgi jāpaziņo par kriminālprocesa izbeigšanu, jānodrošina iepazīšanās ar lietas materiāliem, jānosūta lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu. Jāizskaidro tiesības un kārtība par pieņemtā lēmuma pārsūdzēšanu. Saskaņā ar KPL šī lēmuma pārsūdzēšanas termiņš ir krietni lielāks. Respektīvi, saskaņā ar KPL 339.panta 2.daļu izmeklētāja vai prokurora lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu var pārsūdzēt 10 dienu laikā no lēmuma kopijas saņemšanas dienas.

Savas aptaujas ietvaros, bakalaura darba autore uzdeva arī jautājumu par to, vai tiesību aizsardzības darbinieki uzskata, ka nepieciešams mainīt pašreizējo kriminālprocesa izbeigšanas procesuālo kārtību. Kā liecina apkopotie aptaujas rezultāti, (**skat. Pielikumu Nr. 2. zīm.Nr.7.**), tad 54 % jeb 69 no aptaujātajiem respondentiem uzskata, ka kriminālprocesa izbeigšanas procesuālai kārtībai ir jābūt vienkāršākai un mazāk formālai. Savukārt 46 % jeb 58 aptaujātie respondenti uzskata, ka nav nepieciešamības mainīt procesuālo kārtību. Secinājumā izriet, ka liela pārsvara, par to, lai tiktu kaut kādā veidā mainīta kriminālprocesa izbeigšanas procesuālā kārtība, nav. Diezgan daudzi uzskata, ka pašreizējā procesuālā kriminālprocesa izbeigšanas kārtība nav tik sarežģīta.

¹⁰⁵Atjaunotie izbeigtie kriminālprocesī. [tiešsaiste] –[atsauce 20.08.2010.]. Pieejams: <http://www.lrp.gov.lv/?sadala=272>

Taču, aptaujas laikā uzdotais jautājums par to, vai tiesību aizsardzības darbinieku praksē ir bijuši tādi gadījumi, kad atteikt uzsākt kriminālprocesu ir bijis vienkāršāk nekā izbeigt jau uzsākto kriminālprocesu. Kā liecina aptaujas dati, tad 85 % jeb 99 no aptaujātajiem, apliecināja, ka tādi gadījumi ir bijuši, savukārt 15 % jeb 18 respondenti nav sastapušies savas prakses laikā ar šādiem gadījumiem. Kā uzskata pati darba autore, tad kriminālprocesu vienmēr ir grūtāk izbeigt, nekā atteikt uzsākt kriminālprocesu.

Nodaļas beigās autore vēlas vērst uzmanību uz tām problēmām, kas pastāv attiecībā uz kriminālprocesa izbeigšanu.

Attiecībā uz kriminālprocesa izbeigšanas procesuālo kārtību, jāatzīmē, ka daži Kriminālprocesa likuma panti nav savstarpēji saskaņoti. Tā, piemēram, Kriminālprocesa likuma 392. pantā ir noteikts, ka lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu pieņem tad, ja:

1. ja pastāv Kriminālprocesa likumā 377. pantā minētie apstākļi;
2. par noziedzīgu nodarījumu iespējams tikai privātās apsūdzības kriminālprocess;
3. Ja konkrētā aizdomās turētā vai apsūdzētā vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā pierādīt pirmstiesas procesā nav izdevies un nav iespējams savākt papildu pierādījumus.

Ja, aplūko nākamo pantu, kas seko aiz 392. panta, tad 392.¹. pants, nosaka, ka lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu pieņem,

1. ja tiek konstatēti apstākļi, kas nepieļauj kriminālprocesu. (377. pants);
2. ja nav pierādīta apsūdzība un nav iespējams savākt papildu pierādījumus;
3. konstatēti apstākļi, kas var būt par pamatu personas atbrīvošanai no kriminālatbildības.

Kā redzams no dotās Kriminālprocesa pantu analīzes tad, būtu nepieciešams saskaņot šos pantus, jo daži aspekti atkārtojas vairākas reizes.

Bieži vien lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu-pamatojumā nekorekti tiek norādīts ne tikai Kriminālprocesa likuma konkrēto pants un daļa, bet arī tie apstākļi, kas pie tāda secinājuma noveduši, piemēram, subjektīvā puse. Autore nonāk pie tāda secinājuma, ka tomēr juridiskā prakse pastāv gadījumi kad uzraugošais prokurors tomēr saņemot lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu sastopas ar tāda veida kļūdām.

Šīs nodaļas beigās autore vēlas arī atzīmēt, ka Kriminālprocesa likumā varētu vienkopus paredzēt tos kriminālprocesa izbeigšanas apstākļus, kur nav nepieciešama uzraugošā prokurora atļauja un tos gadījumus, kur tā ir nepieciešama.

Iepriekšējās nodaļās autore aplūkoja kriminālprocesa izbeigšanas pamatu un kriminālprocesa izbeigšanas procesuālo kārtību Latvijas Republikas Kriminālprocesa likumā, līdz ar to nākamajā nodaļā tiks aplūkota Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanā-reglamentācija ārvalstīs.

4. Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanā-reglamentācija ārvalstīs

Savā bakalaura darbā autore apskatīja kā norit kriminālprocesa izbeigšana Latvijā, taču, lai savas zināšanas papildinātu, ir noderīgi arī iepazīties ar citu valstu Kriminālprocesa kodeksiem. Apskatot citu valstu pieredzi par kriminālprocesa izbeigšanu un salīdzinot to ar Latviju, pastāv iespēja, ka autore spēs no šī salīdzinājuma rast problēmu risinājumus tam, ko var pārņemt no citu valstu pieredzes un to pielietot Latvijas praksē, lai tiktu pilnveidots kriminālprocesa izbeigšanas institūts. Līdz ar to šīs nodaļas apakšnodaļās autore analizēs kā norit kriminālprocesa izbeigšana, tādās valstīs, kā Baltkrievija, Tadžikistānā un Moldovā. Autore izvēlējās tieši šīs postsociālisma valstis, lai izvērtētu un izanalizētu, kā laika gaitā ir attīstījušies kriminālprocesa izbeigšanas institūti šajās valstīs. Ļoti būtisks ir arī salīdzinājums starp dažādām postsociālistiskām valstīm.

4.1. Kriminālprocesa izbeigšanas pamats

Autore aplūkos kriminālprocesa izbeigšanas pamatu tādās valstīs kā Baltkrievijā, Tadžikistānā un Moldovā.

Baltkrievijas Kriminālprocesa kodeksa 250. pantā ir noteikts, ka „pirmstiesas izmeklēšana un kriminālvajāšana tiek izbeigta Baltkrievijas Kriminālkodeksa likuma 29 - 30 pantos noteiktos gadījumos.”¹⁰⁶ Izanalizējot Baltkrievijas Kriminālkodeksa likuma 29. pantu autore vēlas atzīmēt, ka Baltkrievijā Kriminālprocesa izbeigšanas pamats ir sekojošs:

1. nav noticis sabiedrībai bīstams noziedzīgs nodarījums;
2. nav noziedzīga nodarījuma sastāva;
3. ir iestājies noilgums;
4. pieņemts amnestijas akts, kas novērš soda piemērošanu par attiecīgo noziedzīgu nodarījumu;
5. nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata;
6. persona, kura saucama vai saukta pie kriminālatbildības, ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu;
7. stājies spēkā spriedums vai procesa virzītāja lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu tajā pašā apsūdzībā pret personu, kura iepriekš saukta pie kriminālatbildības par to pašu noziedzīgu nodarījumu;

¹⁰⁶ Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Беларусь. [tiešsaiste]– [atsauce 20.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

8. noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata.

Savukārt Baltkrievijas Kriminālkodeksa 30. pants nosaka, ka ‘’tiesa vai prokurors kriminālprocesu var izbeigt atbrīvojot personu no kriminālatbildības, gadījumos, kas paredzēti Baltkrievijas Kriminālkodeksa likumā no 86. panta-89. pantam.’’¹⁰⁷ Šo pantu analīze Baltkrievijas Kriminālkodeksa likumā norāda uz to, ka kriminālprocesu izbeidz, atbrīvojot personu no kriminālatbildības, sekojošos gadījumos:

- 1) vaļsirdīga atzīšanās;
- 2) persona, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, ir izlīgusi ar cietušo vai viņa pārstāvi;
- 3) kad tiek piemērots administratīvs sods.

Salīdzinot Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas kriminālprocesa izbeigšanas pamatu, nākas secināt, ka pastāv vairākas atšķirības. Pirmkārt, Baltkrievijas Kriminālprocesa kodeksā nav paredzēts tāds kriminālprocesa izbeigšanas pamats kā tas ir paredzēts Latvijas Kriminālprocesa likuma 377. panta 7. punktā, kad kriminālprocess tiek izbeigts, ja tas ir vērsts pret tādu ārvalstnieku vai bezvalstnieku par valsts robežas nelikumīgu šķērsošanu, kurš par šo noziedzīgo nodarījumu piespiedu kārtā izraidīts no Latvijas Republikas.

Otrkārt Latvijas Krimināllikums nosaka, ka vaļsirdīga atzīšanās ir atbildību mīkstinošs apstāklis, savukārt Baltkrievijas Kriminālkodeksa likums nosaka, ka vaļsirdīga atzīšanās kriminālpārkāpuma izdarīšanā ir pamats tam, lai personu atbrīvotu no kriminālatbildības.

Turpmāk pievērsot uzmanību kriminālprocesa izbeigšanai Tadžikistānā. Jāatzīmē, ka **Tadžikistānas Kriminālprocesa kodeksa** 209. pantā ir noteikts, ka „krimināllietu var izbeigt sekojošos gadījumos:

1. „pastāvot Tadžikistānas Kriminālprocesa kodeksa 5. pantā un Kriminālkodeksa 72,73,74,75 pantos paredzētajiem gadījumiem;
2. kad nav pierādīta apsūdzētā vaina izdarītajā noziedzīgajā nodarījumā un ir savākti visi iespējamie papildus pierādījumi.

Ja krimināllieta ir uzsākta pret vairākām personām, bet krimināllietas izbeigšanas apstākļi pastāv tikai attiecībā pret vienu no šīm personām, tas nozīmē, ka kriminālprocess tiek izbeigts tikai pret šo personu.’’¹⁰⁸

Tadžikistānas Kriminālprocesa kodeksa 5. pantā ir noteikts, ka krimināllietu nedrīkst uzsākt, bet uzsāktā krimināllieta ir jāizbeidz, ja:

¹⁰⁷ Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Таджикистан [tiešsaiste]– [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

¹⁰⁸ Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Таджикистан [tiešsaiste]– [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

1. nav noticis noziedzīgs notikums;
2. nav noziedzīga nodarījuma sastāva;
3. pieņemts amnestijas akts, kas novērš soda piemērošanu par attiecīgo noziedzīgu nodarījumu;
4. nav cietušās personas pieteikuma tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata;
5. persona, kura saucama vai saukta pie kriminālatbildības, ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu;
6. stājies spēkā spriedums vai procesa virzītāja lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu tajā pašā apsūdzībā pret personu, kura iepriekš saukta pie kriminālatbildības par to pašu noziedzīgu nodarījumu;
7. nav iestājies vecums, par kuru paredzēta kriminālatbildība;
8. noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata.

Kā nosaka Tadžikistānas Kriminālprocesa kodeksa 5. panta 2. daļa, tad krimināllietu nevar izbeigt ja iestājies noilgums vai pieņemts amnestijas akts, ja apsūdzētais pret to iebilsts. Ja apsūdzētais iebilst, tad tiesvedība tiek turpināts parastajā kārtībā.¹⁰⁹

Tajā pašā laikā Tadžikistānas Kriminālkodeksā no 72. panta -75. pantam ir noteikts, ka persona tiek atbrīvota no kriminālatbildības šādos gadījumos:

- Kad ir notikusi vaļširdīga atzīšanās. Tas nozīmē, ka persona, kas pirmoreiz ir izdarījusi kriminālpārkāpumu, var tikt atbrīvota no kriminālatbildības, ja pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, tā ir ieradusies un labticīgi par to paziņojusi, kā arī aktīvi piedalījusies šī nozieguma atklāšanā un atlīdzinājusi radīto kaitējumu;
- Personas atbrīvošana no kriminālatbildības, ja tiek panākts izlīgums. Persona, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, var tikt atbrīvota no kriminālatbildības ja ir izlīgusi ar cietušo vai viņa pārstāvi;
- Persona var tikt atbrīvota no kriminālatbildības, ja ir mainījušies apstākļi, tas nozīmē to, ka persona, kura pirmo reizi ir izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziedzīgu nodarījumu, var tikt atbrīvota no kriminālatbildības. Ja tiks noskaidrots, ka mainoties apstākļiem šī persona vai viņas izdarītais noziedzīgs nodarījums vairs nav sabiedrībai bīstams;
- Personas atbrīvošana no kriminālatbildības, ja ir iestājies noilgums.

¹⁰⁹ Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Таджикистан [tiešsaiste]– [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>

Kriminālprocesuālo kārtību Moldovā regulē 2003.gada 14.martā pieņemtais likums Nr.122 XV „Moldovas republikas kriminālprocesa kodekss” kas stājas spēkā 2003.gadā 12.jūnijā

Kriminālprocesa sistēmu veido šādas stadijas:

- Kriminālvajāšanas sākuma stadija;
- Kriminālvajāšanas stadija;
- Tiesvedība pirmās instances tiesā, kas iedalās divās daļās – krimināllietas pieņemšana iztiesāšanai tiesā un iztiesāšana.

Kriminālvajāšanas Moldovā veic prokurors un kriminālvajāšanas iestāžu kriminālvajāšanas virsnieki.

Moldovas Kriminālprocesa kodeksā ir noteikti kriminālvajāšanas izslēdzošie apstākļi, kuri ir līdzīgi mūsu likumdošanā paredzētiem apstākļiem, kas nepieļauj tiesvedību. Proti, ja nav nozieguma notikuma; ja nodarījums nesatur nozieguma elementus, izņemot gadījumu, kad noziegumu, kad noziegumu izdarījusi juridiska persona, ja iestāties amnestijas akts vai noilgums, ja iestājusies nodarījuma izpildītāja nāve; izņemot gadījumus, kas attiecas uz tā rehabilitāciju., ja nav cietušās personas sūdzības gadījumos, kad kriminālvajāšanas var uzsākt tikai pēc cietušā sūdzības, ja tajā pašā apsūdzībā pret šo personu stājas spēkā tiesas lēmums vai ar tiesas lēmumu tika konstatēta neiespējamība veikt kriminālvajāšanu pēc tiem pašiem pamatiem, ja tajā pašā apsūdzībā attiecībā uz personu pastāv neatcelts lēmums par atteikšanos uzsākt kriminālvajāšanu vai par kriminālvajāšanas izbeigšanu, kā arī pastāv citi likumdošanā paredzētie apstākļi, kas izslēdz Kriminālvajāšanu. Moldovas 285. pants nosaka, ka „kriminālvajāšanu var izbeigt arī, ja persona nav sasniegusi to vecumu, kad iestājas kriminālatbildība, kad ir notikusi vaļširdīga atzīšanās, nepieciešamā aizstāvēšanās, aizturēšana, nodarot personai kaitējumu, galējā nepieciešamība, attaisnojams profesionālais risks un noziedzīgas pavēles vai noziedzīga rīkojuma izpildīšana.”¹¹⁰

4.2. Kriminālprocesa izbeigšanas kārtība

Tadžikistānas Kriminālprocesa kodeksa 210. pants nosaka, ka ‘par krimināllietas izbeigšanu izmeklētājs sastāda motivējošu lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu.’¹¹¹ Lēmumā par krimināllietas izbeigšanu izklāsta krimināllietas būtību un tās izbeigšanas pamatu. Tāpat, kā tas ir noteikts Latvijas Republikas Kriminālprocesa likumā, arī Tadžikistānas Kriminālprocesa

¹¹⁰ Уголовно-процессуальный Кодекс Республики Молдова [tiešsaiste]– [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

¹¹¹ Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Таджикистан [tiešsaiste]– [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

kodekss, paredz, ka lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu ir jāatrisina visi jautājumi, kas saistīti ar lietiskajiem pierādījumiem, drošības līdzekļiem utt. Kad lēmums ir sastādīts, izmeklētājs to paraksta, norādot tā sastādīšanas laiku un vietu.

Lēmuma kopiju par krimināllietas izbeigšanu izmeklētājs nosūta uzraugošajam prokuroram, lēmuma kopijas tiek nosūtītas arī kriminālprocesā iesaistītām personām. Ja krimināllietā tiek izbeigta pret iesaucamo, tad izmeklētājs septiņu dienu laikā paziņo par to Rajona kara komisariātam. Ja pirmstiesas izmeklēšanas laikā tiek noskaidrots, ka nepieciešams piemērot disciplinārsodu vai administratīvo sodu attiecībā pret personu, kas ir atzīta par apsūdzēto, tad izmeklētājam izbeidzot krimināllietu par to ir jāpaziņo sabiedriskai organizācijai, administratīvām iestādēm, lai tās savukārt pieņemtu atbilstošas iedarbības līdzekļus, vai arī nosūtītu materiālus uz tiesu, kur tiks piemērots administratīvais sods. Lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu var pārsūdzēt prokuroram piecu dienu laikā no tā paziņošanas brīža.

Attiecībā uz lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu noformēšanu, būtiska atšķirība, ja salīdzina Latvijas Kriminālprocesa likumu un Tadžikistānas Kriminālprocesa likumu, ir tajā, ka Latvijas Kriminālprocesa likums neparedz kā jārikojas gadījumos, kad pret apsūdzēto kriminālprocess tiek izbeigts, bet piemērots administratīvais sods.

Arī uz jauniesauktajiem, Latvijas Kriminālprocesa likumā nekas nav atrunāts.

Baltkrievijas Kriminālprocesa kodeksā kriminālprocesa izbeigšanas kārtība ir ļoti līdzīga Moldovai, līdz ar to autore, lai neatkārtotos aplūkos Moldovas kriminālprocesa kodeksā noteikto kriminālprocesa izbeigšanas kārtību.

Moldovas Kriminālprocesa kodeksā ir noteikts, ka lēmumu par kriminālvajāšanas izbeigšanu pieņem prokurors, līdz ar to Moldovā nepastāv tāds pirmstiesas procesa posms kā izmeklēšana. Lēmumā par kriminālvajāšanas izbeigšanu aprakstošajā daļā norāda: kriminālvajāšanas uzsākšanas pamatu, ziņas par aizdomās turētā vai apsūdzētā personību, kad un par kādu noziedzīgu nodarījumu celta un izsniegta apsūdzība vai persona tiek turēta aizdomās, piemēroto drošības līdzekli.

Lēmuma motīvu daļā norāda kriminālvajāšanas vai tā daļas izbeigšanas iemeslu un pamatu. Lēmuma rezolutīvajā daļā norāda drošības līdzekļa atcelšanu, aresta atcelšanu mantai, rīcību ar izņemtajiem priekšmetiem un vērtībām. No tā izriet, ka lēmuma saturs par kriminālvajāšanas izbeigšanu ne ar ko būtisku neatšķiras, ja salīdzina ar Latvijas Kriminālprocesa likumā paredzēto lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu.

Uzraugošajam prokuroram nosūta lēmuma kopiju par kriminālvajāšanas izbeigšanu, lai pārbaudītu tās likumību un pamatotību. Arī iesaistītām personām nosūta lēmuma kopiju par kriminālvajāšanas izbeigšanu, kā arī tiek norādīts termiņš, kad lēmumu par kriminālvajāšanu var pārsūdzēt.

Kopsavilkums

1. Lai izprastu kriminālprocesa izbeigšanu, jābūt pastāvīgi vienotai nostājai par tās būtību un tās saturu. Problēmas risinājumam kriminālprocesa tiesību speciālistiem jānonāk pie vienotas nostājas attiecībā uz kriminālprocesa izbeigšanas saturu un būtību. Līdz ar to, būtu nepieciešams Latvijas Republikas Kriminālprocesa likumā ietvert kriminālprocesa izbeigšanas jēdziena skaidrojumu.
2. Autore pilnībā piekrīt juridisko zinātņu doktores K. Stradas -Rozenbergas viedoklim un uzskata, ka 377. pantā ir jāpārskata redakcija-izslēdzot no kriminālprocesa izbeigšanas tos apstākļus, kuri pēc būtības prasa iepriekšēju pārbaudi un kurus var noskaidrot tikai uzsāktā kriminālprocesa laikā. Līdz ar to Kriminālprocesa likuma 377. panta redakciju ieteicams izveidot divās daļās, pirmajā daļā kriminālprocesu nedrīkst uzsākt ja-, un otrajā daļā kriminālprocesu ir jāizbeidz, ja.
3. Jānovērš vienvērtīgu jautājumu atkārtota reglamentācija vairākās normās. Tas nozīmē to, ja kriminālprocesa izbeigšanas gadījumi tiek noteikti un minēti Kriminālprocesa likuma 392. pantā, tad nav nepieciešams tos vēlreiz atkārtot 392.¹ pantā.
4. Latvijas Republikas Kriminālprocesa likumā būtu jāpārņem Tadžikistānas Kriminālprocesa kodeksā noteiktais, kas attiecas uz kriminālprocesa noilgumu. Un jāgroza 377. panta 3. punkta redakcija, paredzot, ka procesu pret konkrētu personu uz kriminālatbildības pamata var izbeigt tikai tad, ja persona savu vainu atzīst un piekrīt procesa izbeigšanai uz šāda pamata. Līdz ar to, Kriminālprocesa 377. panta 2. punkta redakcija varētu izskatīties šādi „tiek izbeigts uz noilguma pamata, ja persona atzīst savu vainu un nelūdz turpināt procesu savai rehabilitācijai.” Gadījumā, ja persona tam nepiekrīt, tad procesu turpina vispārējā kārtībā.
5. Likuma būtiska nepilnība ir tā, ka kaitējuma apmēru, pēc kura nosaka vai kriminālprocesu izbeigt, katrs var interpretēt pēc saviem ieskatiem un vēlmēm. Šo likuma nepilnību varētu aizvietot ar vārdiem „nodarīts kaitējums nelielā apmērā” vai arī sniegt pilnvērtīgu skaidrojumu, kā tulkot un noteikt tāda kaitējuma apmērus uz kuru pamata tad kriminālprocess izbeidzams. Līdz ar to autore piedāvā izteikt Kriminālprocesa likuma 379. panta 1. daļa. šādā redakcijā: izdarīts noziedzīgs nodarījums, kuram ir noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet ar kuru cietušajam ir radīts kaitējums nelielā apmērā un kaitējuma apmērs nav tāds, lai personu sauktu pie kriminālatbildības.
6. Kriminālprocesa likuma 379. panta būtu jāietver konkrētākas norādes uz izlīguma kā atbrīvošanas no kriminālatbildības piemērošanas kritērijiem. Jo, tas ļautu nodrošināt taisnīgu likuma normu piemērošanu un izslēgtu procesa virzītājam piešķirto tiesību negodprātīgu izmantošanu.

Summary

The bachelor's thesis „Dismissal of Criminal Proceedings at an Investigation Authority” analyzes problems related to theoretical grounds for dismissal of criminal proceedings and legal regulation.

Several problems and deficiencies are associated with dismissal of criminal proceedings; consequently, the norms of law relating to dismissal of criminal proceedings should be improved, i.e. both by eliminating the current inaccuracies and remedying deficiencies and by incorporating new ideas that will occur and develop in future.

The main drawbacks of the Criminal Procedure Law in respect to dismissal of the criminal proceedings are as follows: negligence in application of terms, there is no uniform explanation for dismissal of the criminal proceedings, overlapping of regulation in respect to the same issues in several norms should be prevented.

The objective of the thesis is to search for issues based on the compiled, processed and classified information for a purpose to lodge proposals concerning further development and improvement of the norms regulating criminal proceedings.

During development of the bachelor's thesis the Criminal Procedure Law of our country was compared to the criminal codes of such countries as Byelorussia and Tajikistan.

Data from a questionnaire on the opinion of law enforcement employees about topical questions regarding dismissal of the criminal proceedings are enclosed to the bachelor's thesis in attachment. Analysis thereof is reflected either in chapters and subchapters of the bachelor's thesis.

Upon drafting the bachelor's thesis professional literature was studied, legal practice was analyzed and evaluated, as well as conclusions were drawn.

Аннотация

В бакалаврской работе «Прекращение уголовного процесса в следственном ведомстве/оргane» рассмотрены проблемы, связанные с теоретическим обоснованием и юридическим регулированием прекращения уголовного процесса.

Существует несколько проблем и недостатков относительно прекращения уголовного процесса; следовательно, нужно усовершенствовать правовые нормы, относящиеся к прекращению уголовного процесса, то есть, как с помощью удаления допущенных неточностей и недостатков, так и, внедряя новые идеи, которые появятся и будут развиваться в будущем.

Главные недостатки в Уголовно-процессуальном законе относительно прекращения уголовного процесса включают халатность в использовании терминов, отсутствие единого разъяснения прекращению уголовного процесса; следует также устранить повторное регулирование однообразных вопросов в некоторых правовых нормах.

Целью работы является поиск проблемных ситуаций на базе собранной, обработанной и классифицированной информации для выдвижения предложений относительно дальнейшего развития и усовершенствования правовых норм уголовного процесса.

Во время разработки бакалаврской работы Уголовно-процессуальный закон нашей страны сравнивался с уголовно-процессуальными кодексами таких стран как Белоруссия и Таджикистан.

В приложении к бакалаврской работе отображены данные опроса мнения работников правоохранительных органов по отношению к вопросам, связанным с прекращением криминального процесса. Анализ этих данных также приведен в разделах и подразделах бакалаврской работы.

При разработке бакалаврской работы была использована специальная литература, проанализирована и оценена юридическая практика, сделаны выводы.

Izmantotā literatūras un juridisko aktu saraksts

Literatūra:

1. Judins, A. Krimināltiesību terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Raka, 1999. 123 lpp.
2. Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1994. – 147 lpp.
3. Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1994. – 147 lpp.
Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1.grāmata. Vispārīgā daļa. – Rīga: “AFS”, 2007. – 431 lpp
4. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1.grāmata. Vispārīgā daļa. – Rīga: “AFS”, 2007. – 431 lpp.
5. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2.grāmata. Vispārīgā daļa. – Rīga: “AFS”, 2003. – 265 lpp.
6. Krastiņš, U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000. 265 lpp.
Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Rīga: Avots 2006. 231 lpp.
7. Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Rīga: Avots, 2006-231 lpp.
8. Liholaja, V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums, teorija, prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007. 499 lpp
9. Meikališa, Ā., Strada-Rozenberga, K. Kriminālprocess raksti. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 832 lpp.
10. Божьева, В. Уголовный процесс. Под ред. П.3-е изд., испр. и доп. - Москва: Спарк, 2002. 704 с.
11. Волынская, О. Прекращение уголовного дела и уголовного преследования: теоретические и организационно-правовые проблемы. Москва: ЮНИТИ, Закон и право, 2007. 371 с.
12. Гуляев, А.П. Прекращение уголовного дела в условиях деятельности органов дознания. Москва: 2005-229 с.
13. Дочия, Р. Современные проблемы института прекращения уголовного дела. Москва: 2008. 462 с.
14. Дубинский, А. Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования. Киев: КВШ МВД СССР, 1995. 125 с.
15. Макаров, Ю. Я. Частное обвинение: теория, судебная практика, документы Москва: Проспект , 2009.-158 с.
16. Миньковский, Г.М. Уголовный процесс РФ. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1998. с . 224.

17. Михайлов, В.А. Процессуальный порядок прекращения уголовных дел в стадии предварительного расследования. Волгоград: 1999. с. 17.
18. Петуховский, А. Прекращение уголовного дела по нереабилитирующим основаниям. СПб., 1998. 24 с.
19. Рустамов, Х.У. Уголовный процесс. Формы: Учебное пособие. Москва: Закон и право; Юнити, 1998. 304 с.
20. Строгович, М.С. Курс уголовного судопроизводства. Москва: 1996. г.-301. с
21. Химичева, Г.П. Досудебное производство по уголовным делам: концепция совершенствования уголовно – процессуальной деятельности. Москва: “Экзамен”, 2003. 238.с.
22. Якупов, Р.Х. Уголовный процесс: учебник для вузов. 3-е изд. Москва: ТЕИС, 2001.123 с.

Normatīvie akti:

1. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 29. aprīlis, nr.66.
2. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris. nr. 193.
3. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 3. februāris, nr. 19.
4. Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 12. maijs, nr.74 .
5. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9.decembris, nr.193.
6. Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Беларусь. [tiešsaiste]– [atsauce 20.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.
7. Уголовно-процессуальный Кодекс Республики Молдова [tiešsaiste] – [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.
8. Уголовно-Процессуальный Кодекс Республики Таджикистан [tiešsaiste]– [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.
9. Уголовный Кодекс Республики Таджикистан [tiešsaiste]– [atsauce 25.10.2010.]. Pieejams internetā: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.

Juridiskās prakses materiāli:

1. Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr.11087230509
2. Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr. 11087263610
3. Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr.11087163110
4. Valsts Policijas Rīgas Reģionālās pārvaldes Centra iecirkņa Lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu Kriminālprocesā nr.11087461210

Žurnāli:

1. Liholaja, Valentija. Izlīgums un taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums. Jurista Vārds, 2009, Nr.27, 11-19.lpp.
2. Bulgakova, Ilona. Izmeklēšanas termiņu problemātika pirmstiesas procesā. Jurista Vārds, 2009, Nr.22, 10.-16.lpp.

Elektroniskie informācijas avoti:

1. Atjaunotie izbeigtie kriminālprocesi. [tiešsaiste] –[atsauce 25.10.2010.]. Pieejams: .
<http://www.lrp.gov.lv/?sadala=272>
2. Valsts Policijas Rīgas Reģionālās Pārvaldes iecirkņu darba rezultāti –[atsauce 20.08.2010.].
Pieejams: <http://intra.rgpp.gov.lv/images/stories/dmdocuments/statistika/Slodze0710.xls>

Pielikumi

APTAUJA

Cienījamais aptaujas dalībniek!

Aptauja tiek veikta sakarā ar bakalaura darba izstrādi par Kriminālprocesa izbeigšanu izmeklēšanas iestādē. Aptaujas mērķis ir noskaidrot tiesību aizsardzības darbinieku viedokli aktuālos jautājumos par kriminālprocesa izbeigšanu. Aptauja ir anonīma.

Jau iepriekš pateicos par sadarbību!

1. Vai Kriminālprocesa likumā, Jūsaprāt, būtu nepieciešama atsevišķa nodaļa “Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē”

- a) jā, jo tas atvieglos procesa virzītāja darbu;
- b) nē, tas nav nepieciešams, jo ir pieņemams pašreizējais variants;
- c) cita atbilde.....

2. Kā zināms, Kriminālprocesa likums nesniedz jēdziena „kriminālprocesa izbeigšana” skaidrojumu. Vai, Jūsaprāt, šī jēdziena satura noteikšana kriminālprocesuālo tiesību normās ir nepieciešama?

- a) jā, jo tas ļaus procesa virzītājam pareizi piemērot kriminālprocesuālās normas;
- b) nē, nav nepieciešama, jo šis jēdziens ir definēts citos tiesību aktos;
- c) cita atbilde.....

3. Kā Jūs uzskatāt, vai kriminālprocesa izbeigšana ir iespēja kā novērst kļūdas, kas tika pieļautas kriminālprocesa uzsākšanas brīdī?

- a) Jā, es tā uzskatu.....
- b) Nē, es tā neuzskatu.

4. Vai Jūsu darba prakses laikā ir bijuši gadījumi, kad atteikt uzsākt kriminālprocesu bijis vienkāršāk, nekā izbeigt jau uzsāktu kriminālprocesu?

- a) jā ir bijuši tādi gadījumi;
- b) nē, nav bijuši tādi gadījumi.

5. Kā Jūs domājat, vai ir nepieciešams mainīt pašreizējo procesuālo kārtību kriminālprocesa izbeigšanā izmeklēšanas stadijā?

- a) jā, kriminālprocesa izbeigšanas procesuālai kārtībai izmeklēšanas stadijā ir jābūt vienkāršākai un mazāk formālai;
- b) nē, nav nepieciešamības mainīt;
- c) cits variants.....

6. Vai Jūsu darba prakses laikā esat saskarūšies ar problēmām, kas saistītas ar kriminālprocesa izbeigšanu pirmstiesas procesa izmeklēšanā? Ja, esat, tad ar kādām?

.....

.....

.....
.....

7. Vispārīgas ziņas par respondentu:

1) Jūsu dzimums:

- a) sieviete;
- b) vīrietis.

2) Vecums:

- a) līdz 25 gadiem;
- b) no 25 līdz 35;
- c) no 35 līdz 45;
- d) no 45 un vecāks.

4) Jūsu izglītība:

5) Darba stāžs tiesību aizsardzības iestādēs gadi mēneši

• **Jūsu ieteikumi, priekšlikumi, piezīmes**

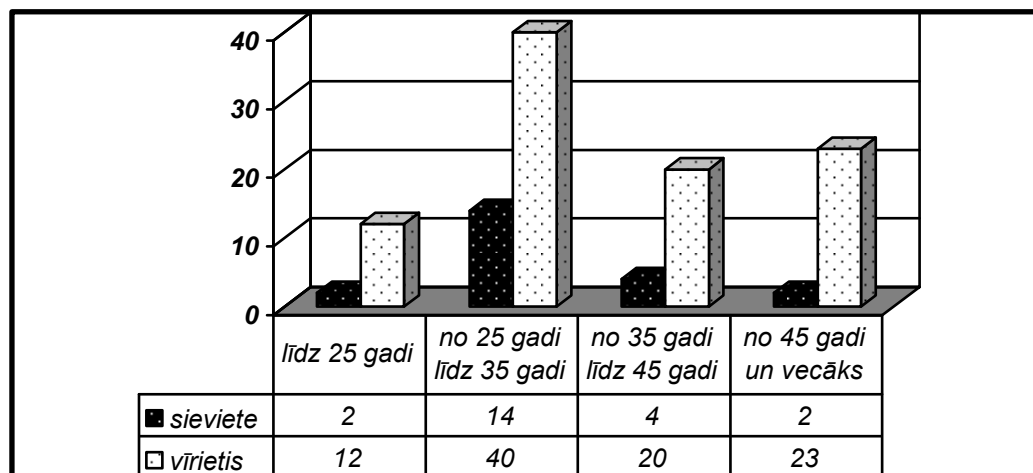
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

PALDIES!

Aptaujas rezultāti

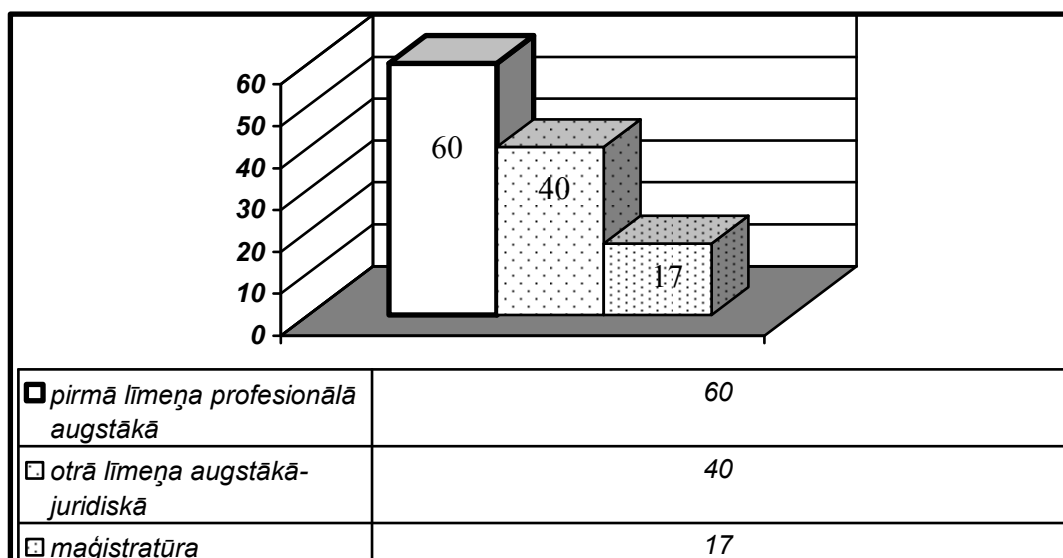
Zīm. Nr.1

1. Respondentu dzimums un vecums

2. Respondentu izglītība

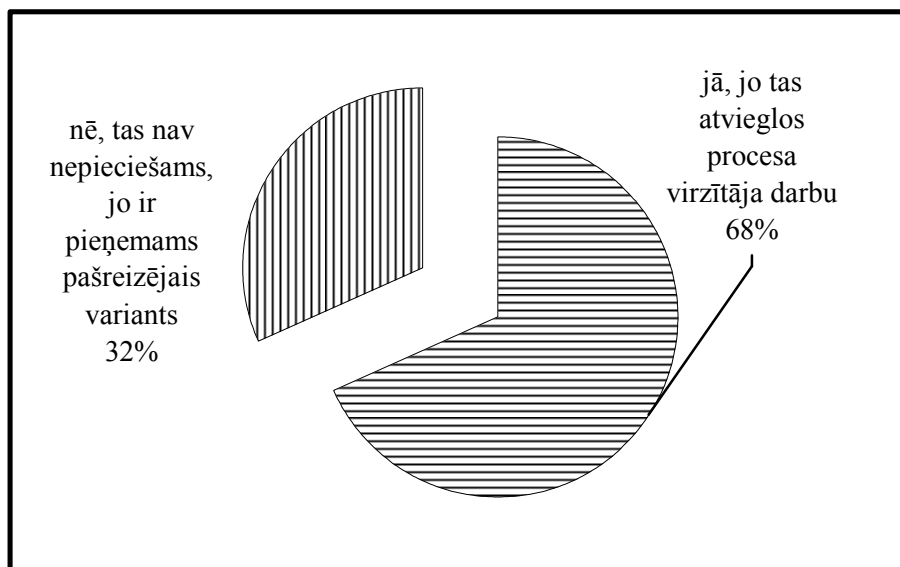
Zīm. Nr.2

¹¹² Aptaujas rezultāti ko autore veica sava bakalaura darba ietvaros, ar mērķi tiesību aizsardzības darbinieku viedokli aktuālos jautājumos par kriminālprocesa izbeigšanu.

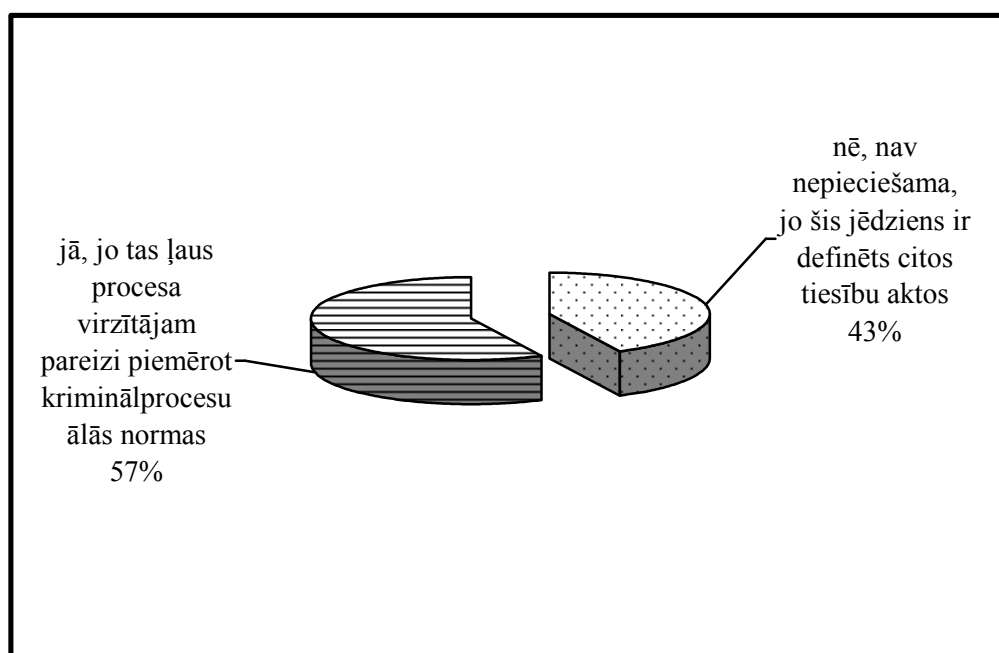
3. Vai Kriminālprocesa likumā, Jūsaprāt, būtu nepieciešama atsevišķa nodaļa „Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē”

Zīm. Nr.3

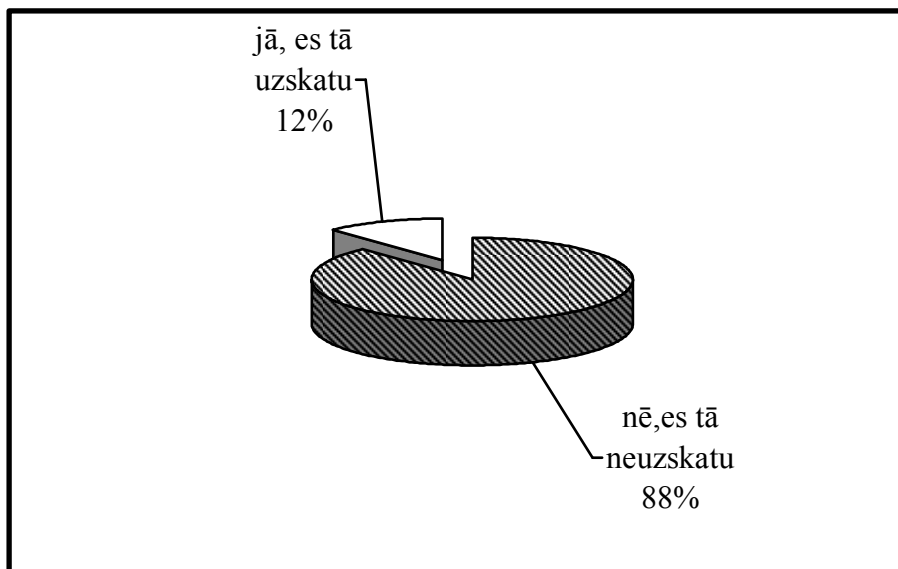
4. Kā zināms, Kriminālprocesa likums nesniedz jēdziena „kriminālprocesa izbeigšana” skaidrojumu. Vai, Jūsaprāt, šī jēdziena saturs noteikšana kriminālprocesuālo tiesību normās ir nepieciešama?

Zīm. Nr.4

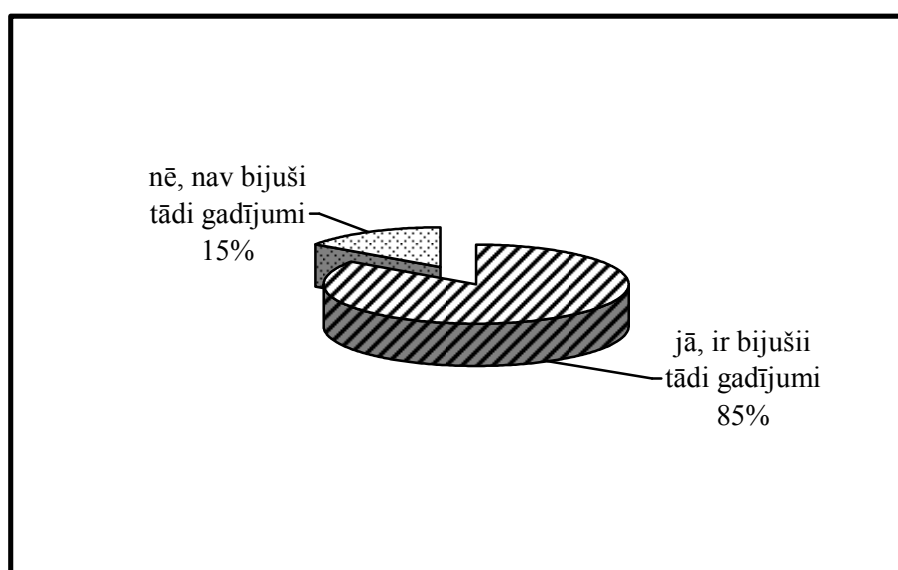
5. Kā Jūs uzskatāt, vai kriminālprocesa izbeigšana ir iespēja kā novērst kļūdas, kas tika pieļautas kriminālprocesa uzsākšanas brīdī?

Zīm. Nr.5

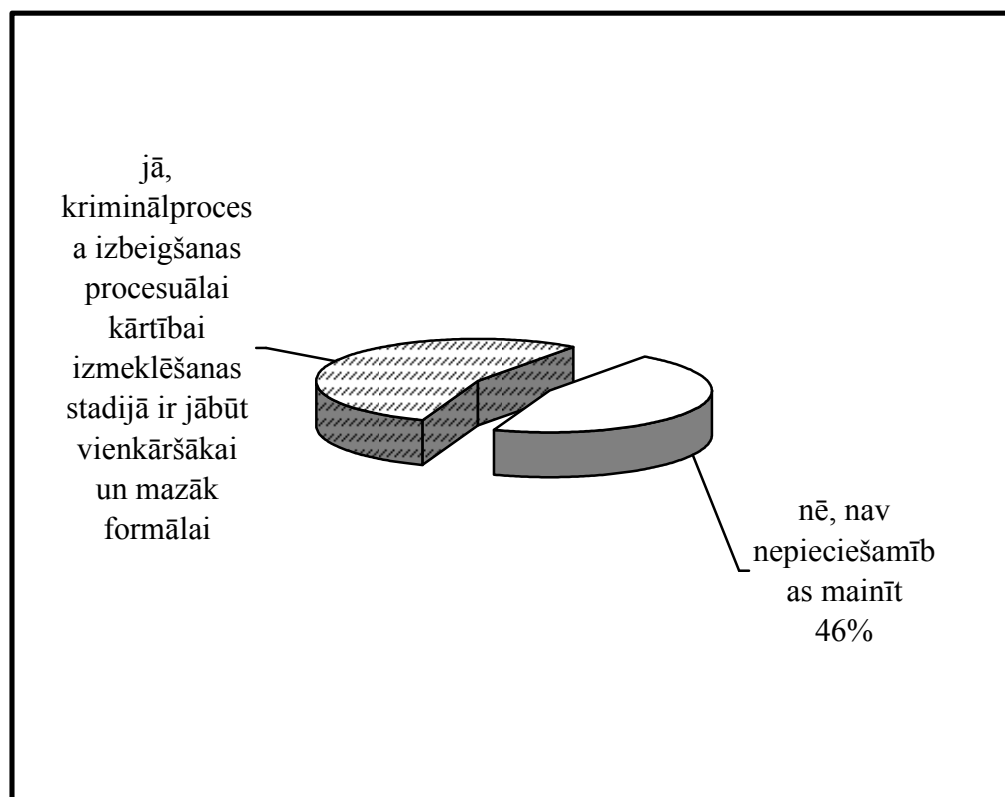
6. Vai Jūsu darba prakses laikā ir bijuši gadījumi, kad atteikt uzsākt kriminālprocesu bijis vienkāršāk, nekā izbeigt jau uzsāktu kriminālprocesu?

Zīm. Nr.6

7. Kā Jūs domājat, vai ir nepieciešams mainīt pašreizējo procesuālo kārtību kriminālprocesa izbeigšanā izmeklēšanas stadijā?

Zīm. Nr.7

Dokumentārā lapa

Bakalaura darbs „Kriminālprocesa izbeigšana izmeklēšanas iestādē” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Ingūna Ignatjeva

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. iur. Ārija Meikališa

Darbs iesniegts Krimināltiesību katedrā 29.11.2010.

Metodiķe: Iveta Balode

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: _____

